

כרת; מיתה בידי שמים. עונשים בידי שמים, הניתנים לעוברים במזיד על עבירות מסוימות.

הפרקים:

א. מהות הכרת;

ב. מהות המיתה בידי שמים;

ג. ההבדלים בין העונשים.

ערך זה עוסק במהות עונש כרת ובמהות עונש מיתה בידי שמים, וכן בהבדלים שבין עונשים אלה. על העבירות שענשן הוא כרת, ע"ע חייבי כריתות. על העבירות שענשן הוא מיתה בידי שמים, ע"ע חייבי מיתות בידי שמים. על חומרת איסור כרת ואיסור מיתה בידי שמים, ע"ע אסור כרת, וע' אסור מיתה, וע"ע אסור חמור; אסור קל¹.

א. מהות הכרת. עונש כרת, מצינו שענינו כרת לגוף, וכן מצינו שענינו כרת לנפש בעולם הנשמות ובתחתית-המתים*, וכן כרת לזרע². ונחלקו ראשונים אם יש חייבי כריתות - או כולם - שאינם נענשים בכל העינים האלו. פרק זה עוסק במהות עינים אלו, ובשיטות השונות באלו מחייבי כריתות נאמרו.

לשון "כרת" פירושה הפסק³, וכן אמרו בברייתא: ונכרתה⁴, אין הכרתה אלא הפסקה⁵, היינו שחיי החוטא נפסקים מן העולם קודם זמנו⁶, ושנפשו נפסקת משרשה העליון⁷, או אף שזרעו כלה ונפסק מן העולם⁸. עוד דרשו בברייתא: והאבדתי את הנפש ההיא⁹, מה תלמוד לומר - שהיה לו לכתוב ונכרתה¹⁰ - לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני יודע מהו, כשהוא אומר והאבדתי, לימד על הכרת שאינו אלא אבדן¹¹, היינו שהחוטא אובד מן העולם בקיצור ימים¹², או שנפשו אובדת מעולם הנשמות¹³. עוד דרשו: ונכרתה הנפש ההיא¹⁴, יכול מצד זה לצד זה - שיכרת החוטא ממקומו, ויתיישב במקום אחר¹⁵ - תלמוד לומר: מלפני אני ה' ¹⁶, בכל מקום אני¹⁷, כלומר בכל מקום שאני, תכרת הנפש ההיא, והקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו¹⁸.

החייב כרת מת קודם זמנו¹⁹, בקיצור שנים²⁰, קודם הזמן שהיה ראוי לו כפי טבעו²¹. ומטעם זה חשוב החייב כרת "בן מוות"²², שסופו למות בידי שמים²³. וכן דרשו חכמים מהכתוב לגבי טמאת-מקדש-וקדשיו*: ונכרתה הנפש ההיא מישראל²⁴, מפני מה ענש להלן מיתה - שנאמר: ולא ימותו בטמאתם בטמאם את משכני²⁵ - וכאן כרת, ללמדך שכרת היא מיתה²⁶, כלומר שכרת הנזכר בתורה הוא מיתה מן השמים²⁷, דהיינו שימיו של החוטא נכרתים²⁸. וכתבו ראשונים, שעונש מיתה בעולם הזה נזכר בכתוב: ונכרת האיש ההוא²⁹, כלומר שיכרת גופו בשנים או בימים³⁰. ויש שפירשו, שמטעם זה נאמר לגבי החייבים כרת: ונכרתו לעיני בני עמם³¹, שכיון שהם מתים בימי

הנעורים, הכל יודעים שנענשו בידי שמים על עוונם³².

עונש כרת שהוא מת קודם זמנו, נחלקו בו ראשונים: יש סוברים שכל החייבים כרת נכרתים מן העולם הזה קודם זמנם³³. ויש סוברים שאין נכרתים מן העולם הזה אלא חייבי כרת שזכויותיהם מרובות מעוונותיהם, שאינם נענשים אלא בגופם, ויש להם חלק לעולם הנשמות, אבל אם עוונותיהם מרובים מזכויותיהם, פעמים שהם מאריכים ימים עד זקנה ושיבה, ואינם נכרתים אלא מעולם הנשמות³⁴, ומהם שכתבו שהעוברים על עבירות שעליהן נאמר בכתוב: כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת³⁵ - כגון עובד עבודה-זרה* ומגדף³⁶ - נכרתים בכל אופן אף מן העולם הזה³⁷. ויש שכתבו בדעת ראשונים, שאין נכרתים אף מן העולם הזה אלא עובד עבודה זרה ומגדף, אבל שאר החייבים כרת אינם נכרתים אלא מעולם הנשמות³⁸.

על זמנה של מיתת כרת, נחלקו תנאים ואמוראים: (א) בברייתא אמרו: מת פחות מחמשים, מת בהכרת³⁹. ובירושלמי דרשו מן הכתוב: אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי וגו', וזאת עשו להם וחיו ולא ימתו⁴⁰, כלומר עשו ללויים תקנה שלא יזונו עיניהם מבית קודש הקדשים - ולא ימותו בעת עבודתם מיתת כרת⁴¹ - ועבודת הלויים היא עד גיל חמשים, שנאמר: ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה⁴², מכאן שמיתת כרת היא קודם חמשים⁴³. וכן סתמו כמה ראשונים, שמיתת כרת היא עד חמשים שנה⁴⁴. ומהם שכתבו, שאף רבה בבבלי - שאמר שעד ששים שנה זו מיתת כרת⁴⁵ - סובר שהחייב כרת חי עד חמשים שנה⁴⁶, ומה שאמר עד ששים, לדעתם הכוונה היא שפעמים הזכות תולה לזה שחייב כרת, והוא חי אף לאחר חמשים, ועליו נאמר שמכל מקום לא יגיע לששים⁴⁷, או שהכוונה היא למיתה בידי שמים⁴⁸. לדעה זו, כתבו אחרונים שאף מיתה בשנת החמשים היא בכלל מיתת כרת⁴⁹. (ב) ויש סוברים, שמיתת כרת היא עד ששים שנה⁵⁰. וכן מצינו שכאשר היה רב יוסף בן ששים, עשה יום טוב לחכמים, ואמר: יצאתי מכלל כרת⁵¹. וכן אמר רבה: מחמשים ועד ששים שנה, זו היא מיתת כרת⁵², ואותה ששינו בברייתא שמיתת כרת היא בחמשים שנה⁵³, פירש רבה שלא אמרו כן אלא משום כבודו של שמואל הרמתי, שמת בן חמשים ושנים שנה⁵⁴, וחמשים שאמרו הוא לאו דוקא, אלא עד ששים זו מיתת כרת⁵⁵, או שהפירוש בברייתא הוא חמשים ומעלה⁵⁶. ויש שפירשו שזהו ששינו במשנה: בן ששים לזקנה⁵⁷, שבגיל זה יצא מכלל כרת⁵⁸. וכן סתמו כמה ראשונים ואחרונים, שמיתת כרת היא עד ששים שנה⁵⁹. מת בשנת הששים, נחלקו ראשונים ואחרונים אם זו מיתת כרת: יש סוברים שמיתת כרת היא עד ששים שנה, ואין שנת הששים בכלל⁶⁰, ויש שנראה מדבריהם, שאף מיתה בשנת הששים, מיתת כרת היא⁶¹.

לא אמרו שמיתת כרת היא בחמשים או בששים שנה, אלא לפרש שהחייב כרת לא יחיה יותר, אבל יתכן שיקצרו ימיו וימות הרבה לפני כן⁶², ואותה שאמר רבה שמיתת כרת היא מחמשים ועד ששים שנה⁶³, הכוונה היא אפילו מחמשים עד ששים⁶⁴. ויש מן הראשונים והאחרונים שכתבו, שאין מיתת

כרת קודם חמשים⁶⁵, והמת קודם חמשים, לדעתם מת מחמת סיבה אחרת⁶⁶, ומהם שכתבו, שנחלקו בזה אמוראים, שלדעת הירושלמי יש מיתת כרת קודם חמשים, ואילו לדעת רבה שאמר שמיתת כרת היא מחמשים ועד ששים, הכוונה היא דוקא מחמשים ולא קודם לכן⁶⁷.

זקן שיצא מכלל שנים שיש בהן מיתת כרת - היינו שהוא בן חמשים שנה או ששים שנה⁶⁸ - ועבר עבירה שנתחייב עליה כרת, נענש במיתת "כרת של ימים"⁶⁹, כלומר, שהוא מת פתאום⁷⁰. וכן אמר אב"י לרב יוסף, שאף על פי שמי שהגיע לגיל ששים יצא מכלל כרת של שנים, מכל מקום לא יצא מכרת של ימים⁷¹, שמא ימות מיתה חטופה⁷². וכן אמר רבי חנינא בן אנטיגנוס: זקן שאכל חלב או שחלל שבת - ונתחייב כרת⁷³ - מי מודיענו שמת בהכרת, אלא המת לשלשה - היינו שחלה ומת לאחר שלשה ימים⁷⁴ - מת בהכרת⁷⁵. וכתבו ראשונים שמיתת כרת של ימים פירושה שהזקן מת קודם זמנו, ואינו ממלא את ימיו כפי שנקצב לו, וכיון שכרת זה אינו מפורסם אמרו שהוא מת לשלשה ימים, לפרסם שמת מיתת כרת⁷⁶, ויש שכתבו שיש עונש כרת של ימים אף במי שמת כשהגיע זמנו, שהוא מת פתאום⁷⁷.

מיתת "כרת של ימים", היא שחלה ומת לאחר שלשה ימים⁷⁸, או קודם לכן⁷⁹, אבל אם מת לאחר ארבעה ימים, יצא מכלל כרת של ימים⁸⁰. ויש מהראשונים שנראה מדבריהם, שמיתת כרת של ימים היא שמת פתאום, ללא חולי כלל⁸¹.

צער שלא יצא מכלל שנים שיש בהן כרת - היינו שהוא קודם חמשים שנה או ששים שנה⁸² - יש מהאחרונים שכתבו, שיתכן שאף הוא ייענש בכרת של ימים, ואם נתחייב כרת נענש בכרת של שנים או בכרת של ימים⁸³. ויש שדנו שאין כרת של ימים אלא בזקן שיצא מכלל שנות כרת, אבל צער שלא יצא מכלל שנות כרת, אינו נענש אלא בכרת של שנים⁸⁴.

זקן בן שמונים, נחלקו בו אחרונים: יש סוברים שאין בו מיתת כרת כלל, ואפילו כרת של ימים⁸⁵, ולדעתם זהו שאמרו בזקן שהגיע לגבורות - לגיל שמונים⁸⁶ - שאם מת פתאום, הרי זו מיתת נשיקה⁸⁷, היינו שאין בו מיתת כרת של ימים⁸⁸. ויש סוברים שאף בזקן בן שמונים יש מיתת כרת של ימים, ואותה שאמרו שאם מת פתאום הרי זו מיתת נשיקה, היינו דוקא כשמת בלא חולי כלל, אבל חלה ומת - בתוך שלשה ימים⁸⁹ - הרי זו מיתת כרת⁹⁰.

חוטא שנתחייב במיתת כרת בעולם הזה, כתבו ראשונים שאף על פי כן פעמים שהוא מאריך לחיות⁹¹, שהקדוש ברוך הוא מאריך אפו שמא יחזור בתשובה⁹², או שסיבת איחור המות היא לשלם לרשע שכרו בעולם הזה, ובכך לאבדו מן העולם הבא, וכמו שנאמר: ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו וגו'⁹³, או שמא עתידים לצאת ממנו בנים צדיקים⁹⁴.

על צדיקים שמספר ימיהם מלכתחילה הוא מועט, עי' להלן⁹⁵.

במקצת חייבי כריתות נאמר: "עונו ישא"⁹⁶, ויש מהראשונים שלמדו מזה שמשעה שנתחייב החוטא בכרת, החטא דבק בו, ומעשיו לא יצליחו, וידבקו בו תחלואים רעים, עד שיישמד בכרת⁹⁷.

יש עונש כרת אף לאחר מיתה, היינו שלאחר מיתת החוטא, נפשו נכרתת מעולם הנשמות⁹⁸. וכתבו ראשונים, שעונש זה נרמז בכתובים שנאמר בהם שהכרת הוא על "הנפש", כגון: ונכרתה הנפש ההיא מלפני⁹⁹, וכן: והאבדתי את הנפש ההיא¹⁰⁰. ויש שכתבו, שאותה שדרשו: הכרת תכרת הנפש ההיא¹⁰¹, הכרת בעולם הזה, תכרת לעולם הבא¹⁰², הכוונה היא שאותה הנפש שפירשה מן הגוף בעולם הזה, נכרתת אף מעולם הנשמות¹⁰³. ויש שכתבו, שזהו שדרשו מהכתוב בעונש כרת: מלפני אני ה'¹⁰⁴, בכל מקום אני¹⁰⁵, כלומר שהנפש נכרתת מכל מקום שהקדוש ברוך הוא נמצא בו, ואף מן העולם הבא¹⁰⁶. ויש שכתבו בדעת ראשונים, שעונש כרת הוא לגוף בלבד, ואין כרת לנפש כלל¹⁰⁷.

על מהותו של כרת הנפש, כתבו ראשונים שאין לומר שהנפש אובדת לגמרי¹⁰⁸. יש שכתבו, שאינה זוכה לטובה שזוכים בה נפשות הצדיקים¹⁰⁹. ויש שכתבו, שהחוטא נדון לאחר מיתתו שנים עשר חודש בגהינם¹¹⁰, ולאחר מכן זוכה לשכר מועט מזה שהיה ראוי לו מתחילה אילו לא היה חוטא¹¹¹. ויש שכתבו, שאין כל הכריתות שוות, והזמן שהחוטא נדון בגהינם משתנה לפי חומרת החטא¹¹². ויש שכתבו שהעובר על אחד מאיסורי כרת שעליהם נאמר: כי דבר ה' בזה וגו'¹¹³, נדון בגהינם לעולם¹¹⁴, ואין לנפשו תיקון¹¹⁵. ויש שכתבו בדעת ראשונים, שחולקים על כל זה, ולדעתם עונש כרת בעולם הבא הוא שהנפש אובדת לגמרי¹¹⁶.

בעונש הכרת לנפש לאחר מיתה, נחלקו ראשונים: יש סוברים שכל חייבי כרת נכרתים מעולם הנשמות¹¹⁷, בין בכרת חמור ובין בכרת קל¹¹⁸, ואף מי שנכרת בעולם הזה, נכרת גם בעולם הנשמות¹¹⁹. ויש שנראה מדבריהם, שאין כרת לנפש אלא בעובד עבודה זרה או עובר על אחד משאר איסורי כרת שנאמר עליהם: כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת הנפש ההיא מקרב עמה¹²⁰, שהם נכרתים אף מהעולם הבא, אבל חייבי כרת אחרים, אינם נכרתים אלא מן העולם הזה¹²¹. ויש סוברים, שדוקא אם עוונותיו מרובים מזכויותיו, יש עונש כרת לנפש, אבל אם זכויותיו מרובות מעוונותיו, נענש בכרת הגוף ונפטר מעונש כרת לנפש¹²², ומהם שכתבו, שדוקא בעובר על שאר איסורי כרת, אבל העובר על איסורי כרת שנאמר עליהם: כי דבר ה' בזה, בכל אופן נענש בכרת לנפש¹²³.

החייב כרת, מצינו שהוא נכרת מחיי העולם הבא שלאחר תחית-המתים¹²⁴, ואותה שדרשו בברייתא מהכתוב לענין עובד עבודה זרה: כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת הנפש ההיא¹²⁵, הכרת

בעולם הזה, תכרת לעולם-הבא^{126*}, היינו תחיית המתים¹²⁷, שהחוטא לא יחיה לעתיד לבוא בתחיית המתים¹²⁸. וכתבו ראשונים, שאין הדברים אמורים אלא בעובר על אחד מאיסורי כרת שעליהם נאמר: כי דבר ה' בזה וגו'¹²⁹, והם בכלל אלו שאמרו בהם, שאין להם חלק לעולם הבא¹³⁰, אבל שאר חייבי כרת, זוכים לתחיית המתים¹³¹. ויש שכתבו, שאין לחלק בין חייבי הכרת, ובכולם נפש החוטא נכרתת לעולם הבא¹³².

על זרעו של החייב כרת, נחלקו ראשונים: יש סוברים, שזרעו של החייב כרת נכרת אף הוא¹³³ - ואף זרע זרעו¹³⁴ - שסתם "כרת" פירושו שאף הזרע נכרת¹³⁵, והחוטא מת בלא בנים¹³⁶. ומהם שהוכיחו שהזרע נכרת, ממה שנאמר בכרת שהנפש נכרתת "מעמיה"¹³⁷, שלדעתם הכוונה היא ששמו של החוטא נכרת, ומי שיש לו בנים כאילו הוא חי, ושמו לא נכרת¹³⁸. ולדעה זו, אותה שדרשו מהכתוב באשת-אח*: ערירים יהיו¹³⁹, שאם יש לו בנים בשעת החטא הרי הוא קוברם¹⁴⁰, וכן דרשו מהכתוב באשת-אחי-האב*: ערירים ימותו¹⁴¹, שאף בנים שיוולדו לו לאחר החטא, ימותו בחייו¹⁴², אלו לימודים לכל חייבי כריתות¹⁴³, וכל כרת הוא "ערירי", היינו שימות בלי בנים¹⁴⁴. ויש מהראשונים שכתבו, שאף לדעה זו, אפשר שימותו הבנים אחריו¹⁴⁵. ויש סוברים שלא בכל "כרת" יש "ערירי"¹⁴⁶, ואין נכרת הזרע אלא באותם חייבי כריתות שנאמר בהם עונש ערירי - היינו באשת אח ובאשת אחי האב¹⁴⁷, או אף בשאר עריות^{148*}, שהוקשו כל העריות זו לזו¹⁴⁹ - אבל בשאר חייבי כריתות, אין הזרע נכרת¹⁵⁰.

בנים הנענשים בעון אביהם¹⁵¹, כתבו ראשונים, שדוקא בנים קטנים נענשים, אבל לא בנים גדולים¹⁵², היינו בנים ש"הגיעו לפרקם" קודם שחטא¹⁵³. ויש מהראשונים שנראה מדבריהם, שאין לחלק בין גדולים לקטנים, ואף בנים גדולים בכלל העונש¹⁵⁴.

זרעו של חייב כרת שיצא מכלל מיתת כרת של שנים - היינו בן חמשים או ששים¹⁵⁵ - יש מהראשונים שנראה מדבריהם, שלסוברים שיש כרת לזרע¹⁵⁶, אף על פי שהחוטא עצמו יצא מכלל מיתת כרת של שנים, מכל מקום זרעו נכרת¹⁵⁷. ויש מהאחרונים שכתבו, שכיון שהחוטא יצא מכלל עונש כרת, אף זרעו אינו נכרת, שאין כרת לחצאין¹⁵⁸. עבר עבירה שחייבים עליה כרת, אחר שהגיע לגבורות, לסוברים שאין בו אף כרת של ימים¹⁵⁹, צידדו אחרונים לומר שאין זרעו נכרת¹⁶⁰.

החייב כרת, אף משפחתו נענשת¹⁶¹, שנאמר לגבי מולך*: ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו וגו'¹⁶², והיינו מכיון שהם מחפים עליו¹⁶³, אבל אינם נענשים בכרת, אלא ביסורים¹⁶⁴.

בתורת כהנים דרשו מהכתוב בכמה מחייבי כריתות: ונכרתה הנפש¹⁶⁵, ולא הציבור¹⁶⁶. ונחלקו ראשונים: יש מפרשים, שהכוונה היא שאין הציבור נענשים בעון היחיד¹⁶⁷. וכן דרשו על הכתוב לגבי עונש כרת: ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה¹⁶⁸, ועמה בשלום¹⁶⁹, דהיינו, שאין האחרים

נענשים בעוונתו¹⁷⁰. ויש מפרשים, שהכוונה היא שציבור שחטא באחד מחייבי כריתות אינו נכרת¹⁷¹, לפי שקבלה בידינו שאין שבט ישראל כלה¹⁷², וכל שכן ציבור שלם¹⁷³.

קודם גיל עשרים שנה, אמרו בירושלמי שאין בית דין של מעלה עונשים וכורתים¹⁷⁴, על העבירות שעשה אז¹⁷⁵ - ואפילו לעולם הבא¹⁷⁶ - וכן מצינו בדור המדבר שלא ענש הקדוש ברוך הוא אלא מעשרים שנה ומעלה, שנאמר: במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה¹⁷⁷. וכן סתמו ראשונים ואחרונים, שאין נענשים בכרת ובשאר דיני שמים קודם גיל עשרים¹⁷⁸, שעד גיל עשרים עיקר החיוב על האב ללמדו תורה ולחנכו למצוות ולהשיאו אשה, ומבן עשרים צריך האדם להשתדל לעשות טוב מעצמו¹⁷⁹, ואין חילוק בזה בין זכרים לנקיבות¹⁸⁰. ומהם שכתבו, שזוהי ששנינו: בן עשרים לרדוף¹⁸¹, שמגיל עשרים רודפים את האדם מן השמים, ומענישים אותו על מעשיו¹⁸². ויש מהראשונים ומהאחרונים שכתבו, שמענישים בבית דין של מעלה אף קודם גיל עשרים¹⁸³, משעה שנעשה גדול¹⁸⁴, שכל מי שהוא מצווה במצוות התורה, מחויב אף בכל העונשים האמורים בהן, ואין לחלק בין העונשים בבית דין של מעלה לעונשים בבית דין של מטה¹⁸⁵, ואף לא מסתבר שלא יהיה שום עונש שמים על האדם קודם עשרים שנה, ונמצא העולם הפקר¹⁸⁶, ומהם שכתבו שאף קטן* החריף כגדול נענש בבית דין של מעלה, שבדיני שמים אין העונש תלוי בשנים, אלא בדעת¹⁸⁷, וכן מצינו בער ואונן שהיו בני שמונה או תשע, ונענשו במיתה¹⁸⁸. ואותה שאמרו שאין בית דין של מעלה מענישים קודם גיל עשרים¹⁸⁹, לדעתם לא אמרו כן אלא בעונש שנגזר על הציבור, שאינו דן את הציבור אלא על פי רוב מעשיהם של בני עשרים¹⁹⁰, או שאינם אלא דברי אגדה¹⁹¹, או שלא אמרו כן כלפי חיוב כרת, אלא על חטאים שאינם מפורשים בתורה, ושנתחדשו לפי שעה או שנעשו קודם מתן תורה, ושאין נענשים עליהם אלא משום שהשכל מחייב שהוא חטא, כגון חטא דור המדבר¹⁹². ומהם שכתבו, שאף על פי שהחוטא קודם גיל עשרים מתחייב בכרת, מכל מקום הקדוש ברוך הוא ממתיך לו שישב עד גיל עשרים, ואם לא שב, הוא נענש לאחר עשרים¹⁹³, או שאינו נענש בעולם הזה, אלא בעולם הבא¹⁹⁴.

חייבי-כריתות* שיש בהם מיתת-בית-דין¹⁹⁵, כתבו אחרונים שאם נהרגו על ידי בית דין, נפטרו מהכרת¹⁹⁶. על חייבי כריתות שלקו, אם נפטרו מעונש כרת, ע"ע חייבי כריתות: כשלקו¹⁹⁷. על חייבי כריתות שעשו תשובה*, שבית דין של מעלה מוחלים להם, ונפטרים מעונש כרת על ידי התשובה, ע"ע הנ"ל: כשעשו תשובה¹⁹⁸, וע' תשובה. על חייבי כריתות שעבר עליהם יום-הכפורים*, אם נתכפרו אף בלא תשובה, ע"ע יום הכפורים¹⁹⁹. על חייבי כריתות, שבאופנים שונים כונסים אותם לכיפה, ע"ע כפה²⁰⁰.

על עונש כרת, אם פוטר מתשלומי ממון וממלקות, ע"ע קם ליה בדרכה מיניה.

ב. מיתה בידי שמים. מהותה של מיתה בידי שמים היא, שמחמת עוון זה יתקצרו ימיו של

החוטא²⁰¹, ולסוברים שאין מיתה בלא חטא²⁰², כתבו ראשונים שמיתה בידי שמים היא שימות החוטא מחמת עוון זה, אפילו אם אין בידו עון אחר²⁰³. ומהאחרונים יש שביארו, שזהו ששנינו בספרי שמיתה היא כרת²⁰⁴, דהיינו שאף במיתה - כמו בכרת - ימיו של החוטא נכרתים²⁰⁵. ויש שכתבו, שהחייב מיתה בידי שמים מת מיתה משונה, ולא מיתה טבעית, כגון שנופל מן הגג או שחיה דורסתו²⁰⁶.

על זמנה של מיתה בידי שמים, נחלקו: (א) יש מהראשונים שכתבו בדעת הירושלמי, שמיתה בידי שמים היא עד ששים²⁰⁷, דהיינו, החייב מיתה בידי שמים, אינו חי יותר מששים שנה²⁰⁸. ואמרו בירושלמי, שזמנה של מיתה בידי שמים נלמד מעונש המיתה שנגזר על דור המדבר, שכולם מתו עד ששים²⁰⁹, והכתוב קורא לכך "מיתה", שנאמר: במדבר הזה יתמו ושם ימתו²¹⁰, מכאן שהמחויב מיתה בידי שמים, אינו עובר את גיל ששים²¹¹. ויש שכתבו, שאף לדעת הבבלי מיתה בידי שמים היא עד ששים²¹², ומהם שכתבו שאותה שאמר רבה שמיתה מחמשים עד ששים זו מיתת כרת²¹³, הכוונה היא למיתה בידי שמים²¹⁴. וכן סתמו כמה ראשונים, שמיתה בידי שמים היא קודם ששים²¹⁵. אבל מיתה אחר ששים, לדעה זו היא מיתת כל אדם²¹⁶, וכן שנינו בבבלי: ששים, זו מיתת כל אדם²¹⁷. ואותה ששנינו בבבלי: לגירסא שלפנינו²¹⁸ - שמיתה בששים היא מיתה בידי שמים²¹⁹, ודרשו זאת מהכתוב: תבוא בכלח אלי קבר²²⁰, "בכלח" בגימטריא ששים²²¹, לדעה זו, הכוונה היא למיתה בידי שמים של כל בני האדם²²², על פי טבעם, ולא מחמת עונש²²³, או שהכוונה למיתה בתוך ששים²²⁴, וכן שנינו בבבלי: המת לששים - היינו בתוך ששים²²⁵ - שנה, זו היא מיתה האמורה בתורה²²⁶, כלומר, עונש מיתה בידי שמים הנזכר בתורה²²⁷. ונחלקו אם לדעה זו יש מיתה בידי שמים קודם גיל חמשים: יש סוברים, שמיתה קודם חמשים אינה אלא מיתת כרת²²⁸, ויש סוברים, שהחייב מיתה בידי שמים עשוי למות בחטאו אף קודם חמשים²²⁹, ומה שאמרו שהחייב מיתה בידי שמים מת לששים, הכוונה היא שלא יחיה יותר, אבל יתכן שימות אפילו בשלשים²³⁰. (ב) ויש סוברים - וכן כתבו ראשונים בדעת הבבלי²³¹ - שמיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע, אלא שהחוטא מת מחמת חטאו קודם זמנו²³², הן קודם חמשים²³³, והן אחר ששים²³⁴. (ג) ויש סוברים - ומהם שכתבו כן אף בדעת הירושלמי²³⁵ - שמיתה בידי שמים, היא בששים, אבל לפני כן זו מיתת כרת²³⁶. ואותה שאמרו, שלמדים מדור המדבר שזמן המיתה הוא לששים²³⁷, הכוונה היא שלא מת אחד מהם פחות מבן ששים²³⁸. ונחלקו לדעה זו, יש סוברים שמיתה בידי שמים היא אחר ששים²³⁹, ויש סוברים שהיא בשנת הששים²⁴⁰, אבל מת לאחר ששים, כתבו אחרונים, שאף לדעה זו היא מיתת כל אדם²⁴¹, ויש שכתבו, שלדעה זו מיתה בידי שמים היא מששים ואילך²⁴², אלא שהחוטא מת קודם שבעים²⁴³, או שהוא מת קודם זמנו²⁴⁴.

זקן לאחר ששים, שיצא מכלל שנים שיש בהן מיתה בידי שמים - לסוברים כן²⁴⁵ - ועבר עבירה שעונשה הוא מיתה בידי שמים, נראה מהירושלמי שעונשו הוא שמת לאחר מספר מועט של ימי חולי²⁴⁶, ומהאחרונים יש שכתבו, שמת לאחר ארבעה ימים מעת שחלה, ולא יותר²⁴⁷.

אף על פי שנתחייב אדם מיתה בידי שמים, יש מהראשונים שכתבו, שאף לסוברים שהוא מת עד ששים שנה²⁴⁸, פעמים שהזכות תולה לו שיאריך ימים קצת יותר מששים, ומכל מקום ימות קודם זמנו²⁴⁹.

צדיק שמת בצעירותו, כתבו ראשונים, שיש צדיקים שמספר ימיהם מלכתחילה הוא פחות מששים, כמו שאמרו: בן חמשים ושנים, זו היא מיתתו של שמואל הרמתי²⁵⁰.

בנוהג שבעולם, אדם נכשל בעבירה שחייבים עליה מיתה בידי שמים, מת שורו, אבדה תרנגולתו, נשברה צלוחיתו, נכשל באצבעו, והחשבון מתמצה²⁵¹, כלומר מתכפר לו חטאו²⁵², שהעונשים מצטרפים כאילו קיבל עונש מיתה²⁵³. ויש מהראשונים שכתבו שמי שחייב מיתה בידי שמים, עולה מות בחלונותיו, ובעלי חיים שברשותו מתים, פרתו רועה באפר והיא מתה, תרנגולתו רועה באשפה והיא מתה, וידבק המות בו עד כלותו אותו²⁵⁴.

החייב מיתה בידי שמים, כתבו ראשונים, שבשעה שמת נתכפר לו חטאו²⁵⁵, ואין לאחר מיתה עליו כלום²⁵⁶.

זרעו של החייב מיתה בידי שמים, כתבו ראשונים שאינו מת עמו²⁵⁷.

ציבור שחטאו, כתבו אחרונים שאף על פי שאין ציבור נכרת, לסוברים כן²⁵⁸, מכל מקום יש בהם מיתה בידי שמים, וכן מצינו בדור המדבר, שנענשו במיתה²⁵⁹.

על מיתה בידי שמים קודם עשרים, עי' לעיל²⁶⁰.

על חייבי מיתה בידי שמים שעשו תשובה* שבית דין של מעלה מוחלים להם, ונפטרים מעונש על ידי התשובה, ע"ע חיבי מיתות בידי שמים²⁶¹, וע' תשובה. על חייבי מיתה בידי שמים שעבר עליהם יום-הכפורים*, אם נתכפרו אף ללא תשובה ויסורים, ע"ע יום הכפורים²⁶². על חייבי מיתה בידי שמים שלקו, אם נפטרו מעונש, ע"ע חיבי מיתות בידי שמים²⁶³. על חייבי מיתה בידי שמים, אם נאמר בהם דין כפה*, והאופנים בדבר, ע"ע כפה²⁶⁴.

על עונש מיתה בידי שמים, אם הוא פוטר ממלקות או מתשלומי ממון, ע"ע קם ליה בדרכה מיניה²⁶⁵.

ג. ההבדלים בין העונשים. כרת חמור ממיתה בידי שמים²⁶⁶. ויש סוברים - ומהם שכתבו כן בדעת תנאים²⁶⁷ - שבענינים מסוימים מיתה חמורה מכרת²⁶⁸.

בהבדלים שבין כרת למיתה בידי שמים - ושמחמתם כרת חמור יותר - מצינו כמה דעות: יש סוברים שמיתת כרת היא קודם חמשים שנה, ואילו מיתה בידי שמים היא עד ששים²⁶⁹, ויש סוברים, שמיתת כרת היא קודם ששים, ומיתה בידי שמים היא בששים²⁷⁰, או שבמיתה בידי שמים אין זמן קבוע למיתה כלל²⁷¹. ויש סוברים, שבכרת אף זרעו של החוטא נכרת, ואילו במיתה בידי שמים אין זרעו מת עמו²⁷². ויש שכתבו, שבכרת לא נתכפר החטא במיתתו, ונשאר עליו העונש אף לאחר המיתה²⁷³, ואילו במיתה בידי שמים, נתכפר חטאו במיתתו²⁷⁴.

בראשונים ואחרונים מצינו כמה ענינים שבהם מיתה בידי שמים חמורה מכרת: יש מהראשונים שכתבו, שהחייב מיתה בידי שמים מת אף קודם חמשים, ואילו החייב כרת מת בחמשים²⁷⁵, וכעין זה כתבו אחרונים, שהחייב כרת יכול לחיות עד זמן כרת²⁷⁶, ואילו החייב מיתה בידי שמים מת בפעם הראשונה שנמצא במקום סכנה²⁷⁷. ויש מהראשונים שכתבו, שהחייב מיתה בידי שמים אף בעלי החיים שלו מתים, כגון פרתו רועה באפר והיא מתה, תרנגולתו רועה באשפה והיא מתה, והמות דבק בו עד כלותו אותו, מה שאין כן בכרת²⁷⁸. ומהאחרונים יש שכתבו, שהחייב מיתה בידי שמים מת במיתה משונה, ואילו החייב כרת מת על מיטתו²⁷⁹.

1. ציון 1 ואילך.
2. עי' להלן.
3. עי' ברייתות להלן. ועי' כללי המצוות (לר"י גיקטיליא) כרת אות ז: כל כרת שנאמר בתורה הוא לשון כריתתו וחיתוך ממש (ועי' שו"ת חת"ס יו"ד סי' רמט ד"ה וטעמא).
4. שמות יב טו, ועוד.
5. מכילתא בא פ"ח ופ"י וכי תשא; ספרי שלח פ"ס ק"ב. ועי' מדרש שכל טוב שמות יב טו: הפסקת כלייה, ושם יט: הפסקה לאיבוד, ושם, שלמדו כן מהכתוב: והאבדתי וגו', ועי' ציון 11.
6. ברכת הנצי"ב למכילתא בא פ"ח ד"ה אין הכרתה, ע"פ ספרי ועוד, שבציון 19 ואילך. ועי' פ"ה זה ינחמנו למכילתא שם: שנכרת ונפסק מן העולם, ומרכה"מ למכילתא שם: שהנפש נפסקת ונפרדת מן הגוף. ועי' ראשונים שבציון 29, שכן פירוש הלשון כרת, כשנסמך לאיש, וכשנזכר הכרת תכרת, ועי' ציון 34 ואילך. ועי' ציון 12. על מהותו של כרת הגוף, עי' ציון 19 ואילך. ועי' ציון 33 ואילך, מח' ראשונים באלו מחייבי הכרת יש כרת הגוף.
7. ברכת הנצי"ב שם (הפ"ה הב'), ע"פ תו"כ שבציון 11, לביאור הרמב"ן ויקרא יח כט, שבציון 13: והוא הלשון שתפסה בהן התורה "כרת", כענף הנכרת מן האילן שממנו יחיה שרשו, וכ"ה לשא"ר שבציון 98 ואילך. ועי' ראשונים שבציון 29, שפי' כע"ז כשהלשון כרת נסמך לנפש, וכשנאמר הכרת תכרת, ועי' ציון 34 ואילך. ועי' ריקאנטי בראשית יז יד, וזית רענן פ' בהעלותך רמז תשכג. על מהותו של כרת הנפש, עי' ציון 108 ואילך. ועי' ציון 117 ואילך, מח' ראשונים באלו מחייבי הכרת יש כרת הנפש.
8. עי' ציון 135; מרכה"מ שם: ואפשר, ע"פ רש"י (ושא"ר) שבציון 133; ברכת הנצי"ב שם, ע"פ רש"י שם. ועי' רבינו הלל לספרי חוקת פיסקא קכה (ד"ה ללמדך). על מח' הראשונים בדבר, עי' ציון הנ"ל ואילך.
9. ויקרא כג ל.
10. פי' רבינו הלל לתו"כ דלהלן.
11. תו"כ אמור פרק יד, ועי' גי' הגר"א שם: שאינו אלא אבדן נפש, וכע"ז בריקאנטי ויקרא שם). ועי' ראב"ע ויקרא שם, שהכתוב והאבדתי אינו כרת ויש הפרש ביניהם, ועי' רמב"ן שם יח כט בפ' דעות, ועי' ריקאנטי שם כג כט - ל.
12. רבינו הלל שם. ועי' ציון 6.
13. עי' רמב"ן שם ובתוה"א שער הגמול (ד"ה ועכשיו); רבינו בחי' ויקרא שם; עי' כללי המצוות שם, ושם שאין לפרש אבדן מלשון

- כליון, ועי' ציון 111; ק"א לתו"כ שם, ועי' שדחה פי' רבינו הלל הנ"ל. ועי' ריקאנטי שם. ועי' ציון 7.
14. ויקרא כב ג.
15. רש"י ויקרא שם; עי' רבינו הלל לתו"כ אמור סוף פרק ג; עי' ר"ש משאנץ לתו"כ שם.
16. ויקרא שם.
17. תו"כ שם. ועי' מכילתא בא מס' דפסחא פ"ח ופ"י, כעין דרשה זו, ושם, שאלמלא דרשה זו, היה מקום ללמוד מהכתוב: ונכרתה הנפש ההיא מעדת ישראל, שהחוטא יכרת מעדת ישראל וילך לעם אחר, ועי' ריקאנטי ויקרא יח כה. ועי' ציון 26 משו"ת הרי"ד.
18. רבינו הלל שם. ועי' ציון 106.
19. עי' ספרי להלן; עי' מו"ק כח א; עי' ירושלמי ביכורים פ"ב ה"א; עי' מס' שמחות פ"ג; עי' טור יו"ד שלט. ועי' ציונים 34 ואילך, 91 ואילך, שי"ס שלא כל חייבי הכרת מתים בקיצור ימים.
20. עי' דברי אביי מו"ק שם: כרת דשני; שע"ת ש"ג אות קכד. ועי' אברבנאל במדבר טו כב (ד"ה והדעת הד') בד' התוס' שבת כה א ד"ה כרת, שמיתת כרת היא מיתה בג' ימים משעה שחלה, ולא בקיצור שנים (ועי' יפ"מ לירושלמי ביכורים פ"ב ה"א ד"ה אלא, שכ"מ ממסקנת הירושלמי שם), ושם שתמה, ועי' ציון 77. ועי' ציון 133.
21. אברבנאל שם (ד"ה ומפני).
22. עי' סנהדרין פא ב, וע"ע כפה ציון 136.
23. עי' רש"י סנהדרין שם ד"ה דגברא; יד רמה שם; עי' חי' הר"ן שם.
24. במדבר יט יג.
25. ויקרא טו לא. עי' שו"ת הרי"ד סי' צו; פי' רבינו הלל לספרי להלן.
26. ספרי במדבר פ"ס קכה. ועי' שו"ת הרי"ד שם, שאלמלא דרשה זו, היה מקום לומר שהכרת הוא גלות, ועי' ציון 14 ואילך. ועי' ספרי דבי רב שם, שאלמלא דרשה זו, י"ל שבעונש כרת אין נכרת אלא זרעו של החוטא, אבל הוא עצמו אינו מת קודם זמנו, ועי' ציון 133 ואילך. ועי' ציון 205.
27. רבינו הלל לספרי שם; רי"ד שם. ועי' תוה"א לרמב"ן שער הגמול (ד"ה הכרת הזה). על ההבדלים בין כרת למיתה בידי שמים, עי' להלן: ההבדלים בין העונשים. ועי' רש"י ויקרא שם, שני שהדרשה היא דוקא לגבי טומאת מקדש.
28. עי' רי"ד שם. ועי' ברכת הנצי"ב לספרי שם, ומשך חכמה במדבר יט יג.
29. ויקרא יז ד וט. רמב"ן שם יח כט ובתוה"א שם; רבנו בחיי שם יח כט; ריקאנטי בראשית יז יד. ועי' שו"ת רדב"ז מכת"י סי' ע.
30. רבינו בחיי שם. על מהות "כרת של ימים", עי' ציון 68 ואילך.
31. ויקרא כ יז.
32. רמב"ן ויקרא שם ט: על דרך הפשט, ועי' ש"י, ועי' דרשות ר"י אבן שועיב פ' קדושים (ד"ה והזכיר) משמו. ועי' רבינו בחיי שם. ועי' ציון 75, שאף בזקנותו ניכר אם היא מיתת כרת. ועי' ציונים 95, 250.
33. עי' שע"ת לרבינו יונה ש"ג אותיות קכ - קכא (ועי' ציון 121); עי' חי' רבנו דוד סנהדרין צ ב; אברבנאל במדבר טו כב (ד"ה ומפני), ועי' ש"ס (ד"ה ואמנם, ואילך) שכ"כ בד' הרס"ג, ובד' רש"י בראשית יז יד וויקרא יז ט, ובד' תוס' שבת כה א ד"ה כרת.
34. רמב"ן ויקרא יח כט, ובתוה"א שער הגמול; רבנו בחיי ויקרא שם; ריקאנטי בראשית שם. ועי' ציון 122. ועי' ציון 91 ואילך.
35. במדבר טו לא.
36. רמב"ן שם ושם, ועי' ש"ס עוד עבירות; עי' רבנו בחיי שם. ועי' חייבי כריתות ציונים 131 ואילך, 153 ואילך.
37. רמב"ן שם ושם; רבנו בחיי שם. ועי' ציון 123.
38. אברבנאל שם (ד"ה והדעת הה') בד' הרמב"ם. ועי' רדב"ז מכת"י סי' ע שדחה פי' זה בד' הרמב"ם, ועי' שד"ח מערכת כ' כלל צו.
39. כ"ה הגי' לפנינו במס' שמחות פ"ג, וכן הגי' בתוס' הרא"ש מו"ק כח א. ועי' גי' רמב"ן בתוה"א ענין הפטירה וטור יו"ד שלט: בן חמשים, ועי' ציון 65. ועי' ברייתא מו"ק כח א: מת בחמשים שנה זו היא מיתת כרת (וגי' ר"ח מו"ק שם: בן חמשים, וכ"ג ס' הישר לר"ת חי' סי' תלג ורמב"ן שם שער הגמול וב"י יו"ד שם), ויש ראשונים שסתמו כנוסח ברייתא זו, עי' רי"ץ גיאת הל' אבל, וס' הישר שם, ותוה"א שם (ועי' ציון 50), וטור יו"ד שם (ועי' בעה"ט במדבר ט יג), ועי' ציון 53 ואילך בשם רבה, שחמשים שנקטה הברייתא מו"ק שם, הוא לאו דוקא. ועי' ציון 65.
40. במדבר ד יח - יט.

41. תוס' שבת כה א ד"ה כרת, ע"פ ירושלמי דלהלן; עי' תוס' הרא"ש מו"ק כח א.
42. במדבר ח כה. ירושלמי ביכורים פ"ב ה"א, ועי' פנ"מ שם.
43. תוס' שבת שם, בד' הירושלמי; ראבי"ה ח"ד סי' תתק"ח, בשם ריב"א בד' הירושלמי; תוס' הרא"ש שבת ומו"ק שם; דרשות ר"י אבן שועיב פ' קדושים (ד"ה והזכיר). ועי' שע"ת ש"ג אות קכד, ומגן אבות לרשב"ץ אבות פ"ג מי"א. ועי' סמ"ג לאוין קט; וירושלמי וכו' כלומר אל תמהרו כרת שלהם (ולפ"ז אין הכרח שמת עד חמשים). ועי' ירושלמי שם לימוד נוסף, ותוס' מו"ק כח א ד"ה מת, שתמהו, ומהרש"א שם ומהר"א פולדא ובהגר"א לירושלמי שם, שפירשו ד' הירושלמי.
44. פירושי סידור התפילה לרוקח סדר הוידוי; עי' רד"ק ישעיהו לח י; שע"ת שם; תוס' הרא"ש מו"ק שם; עי' תו"י שבציון 51; ריקאנטי במדבר טו כה; ומת בחצי ימיו או עד שהוא בן חמשים; אהל מועד ראשית חכמה דרך ד נ"ב; רשב"ץ שם. ועי' אברבנאל במדבר טו כב (ד"ה והדעת הד') בד' התוס'. וכ"מ בראשונים שבציון 39 (שסתמו שמת בחמשים). ועי' ראב"ע בראשית יז יד בשם י"א, שמיתת כרת היא קודם גיל חמשים ושתיים, וצ"ב.
45. עי' ציון 52, ושם שי"ג רב או רבא.
46. עי' תוס' הרא"ש מו"ק שם, ויבמות ב א; ונוכל לישב. ועי' מרה"פ לירושלמי שם ד"ה צא.
47. תוס' הרא"ש יבמות שם. ועי' ציון 249 משמו. ועי' ציון 91 ואילך.
48. תוס' הרא"ש מו"ק שם. ועי' ציון 214.
49. נחלת יעקב על מס' שמחות שם, ע"פ גי' הברייתא במו"ק שבציון 39 ודרשת הירושלמי שבציון 40 ואילך. ועי' גבורת ארי תענית ה ב, ושער יוסף שם ח א ד"ה אף. ועי' הגהות ר' שמחה מדעסויא לתוס' יבמות ב א ד"ה אשת. ועי' ציון 60 ואילך.
50. עי' להלן. ועי' מדרש אגדה (בבב) שלח סי' לד, שכל יוצאי מצרים מתו בכרת, ולכן לא חיו יותר מששים שנה, ועי' ציון 209 ואילך מירושלמי.
51. מו"ק כח א. ועי' תוס' ותוס' הרא"ש שבת שם, וראבי"ה שם, וסמ"ג לאוין קט, ודרשות ר"י אבן שועיב פ' קדושים, ורא"ם בראשית יז יד. ועי' גי' תו"י יבמות ב א אות ג: בן חמשים.
52. מו"ק שם (ועי' גי' ר"ח מו"ק שם ויראה"ש שם: רבא, וגו' ב"י י"ד שלט: רב). ועי' תוס' יבמות שם ד"ה אשת, ויראה"ש סי' כד. אם לדעת רבה יש כרת קודם גיל חמשים, עי' ציון 63 ואילך. ועי' ציון 46 ואילך, שי"מ ד' רבה באופ"א.
53. עי' ציון 39 מברייתא במו"ק שם.
54. מו"ק שם. על הטעם שמת בגיל זה, עי' ירושלמי ביכורים שם, ועי' דרשות ר"י אבן שועיב פ' קדושים (ד"ה והזכיר), ועי' ציון 250 משע"ת.
55. מהר"ז זק לסמ"ג לאוין קט, בד' רבה שם.
56. רא"ם שם, ע"פ רש"י מו"ק שם ד"ה מחמשים. ועי' שו"ת אבנ"ז אהע"ז סי' מה אות ו. ולכא' לפ"ז ודאי שאינו מת פחות מנ', ועי' 62 ואילך, מח' בזה.
57. אבות פ"ה מכ"א.
58. אברבנאל אבות שם; רבי מתתיהו היצהרי שם; מרכבת המשנה (לר"י אלאשקר) שם; מהרש"א ח"א מו"ק שם ד"ה שבעים.
59. עי' תוס' מו"ק שם ד"ה ומיתה; יראה"ש שם; ראבי"ה שם, בשם ריב"א; סמ"ג שם; עי' רמב"ן ויקרא יח כט, ועי' ציון 39 מתוה"א; פסקי ריא"ז מו"ק שם (הלכה ו); רא"ם שם; כס"מ ביאת מקדש פ"ד ה"ד; יש"ש יבמות פ"ו סי' ח. ועי' ספרי דבי רב במדבר פיסקא קכה, שכ"ד רבינו הלל שבציון 133, ולב דוד (לחיד"א) פ"ה, שכ"ד רש"י שבציון הנ"ל.
60. עי' תוס' מו"ק שם, ובי' מהר"ז זק שם והר המריה ביאת מקדש פ"ד ה"ד, בדעתם, ועי' ציון 240; יש"ש יבמות שם: אפשר, ומ' שם שהכריע כן; דינא דחיי לסמ"ג שם (ד"ה רב יוסף, ואילך); לב דוד שם, בד' הרמב"ן ויקרא שם. ועי' ציון 236.
61. עי' תוס' יבמות שם: ונוכל לומר. ועי' דינא דחיי שם, שיש לגרוס בתוס' בע"א. ועי' ציון 49.
62. עי' ברייתא שבציון 39 וירושלמי שבציון 42 וראשונים שבציון 44. וכ"מ בחכ"צ שבציון 193. ועי' שו"ת מהרי"ל דיסקין כתבים סי' סא.
63. עי' ציון 52, ושם שי"ג רב או רבא.
64. עי' ציון 47; בי' מהר"ז זק לסמ"ג לאוין קט.
65. פי' הראב"ד לתו"כ ויקרא דבורא דחובה פרק יט אות ח, ע"פ תו"כ שם; עי' אברבנאל במדבר טו כב (ד"ה והדעת הג'), בדעת תוס' שבת כה א; עי' שטמ"ק כתובות ל א בשם קונטרסים, בדעת ריב"א; בי' מהרש"ל לסמ"ג שם, בד' הסמ"ג שם; דינא דחיי שם

- (ד"ה שנענש), בד' הסמ"ג שם: א"נ, ועי"ש שסיים: וזה נראה יותר; הגהות יעב"ץ מו"ק שם: דילמא, שהרי רבה חי מ' שנה, עי' מו"ק שם. ועי' בית ישחק עבודת יו"כ פ"א ה"ב, ע"פ תוס' יבמות ב א ד"ה אשת: וקודם זמן כרת, ועי' ציונים 236, 266, ועי' ציון 244. ועי' שו"ת בנימין זאב סוס"י סה.
66. ראב"ד שם; מהרש"ל שם; דינא דחיי שם; בית ישחק שם. ועי' ראב"ד שם, שהמת קודם חמשים הוא משום שנתחייב מיתה בידי שמים (לשי' בציון 275), ועי' ציונים 228, 236 ואילך, שי"ס שאין מיתה ביד"ש קודם ששים.
67. דינא דחיי שם. וכ"מ בתוס' הרא"ש מו"ק כח א. ועי' בנין יהושע למס' שמחות פ"ג ה"ח.
68. עי' ציון 39 ואילך, מחלוקת בזה.
69. עי' דברי אב"י מו"ק כח א. ועי' ברייתא דלהלן. ועי' ערל"נ יבמות ב א, שכתה זה אינו כרת גמור האמור בכתוב, ועי' ציון 158.
70. עי' מו"ק שם: רב הונא נח נפשיה פתאום וגו'. ועי' תו"י יבמות ב א אות ג: ימות פתאום. ועי' ציונים 72, 76 ואילך.
71. מו"ק שם.
72. פי' לרגמ"ה מו"ק שם; רש"י שם ד"ה כרת; עי' רבינו שלמה בן היתום שם ד"ה מכרת.
73. ע"ע חייבי כריתות ציונים 92, 151.
74. עי' ירושלמי וטור דלהלן. ועי' ציון 78 ואילך.
75. מס' שמחות פ"ג; תוה"א לרמב"ן שער הסוף; טור יו"ד סי' שלט. ועי' ירושלמי ביכורים פ"ב ה"א, בשנוי לשון. ועי' ציון 32.
76. רבינו בחיי ויקרא כח יט, ע"פ דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס: מי מודיענו. וצ"ב אם לדבריו מה שמת פתאום הוא חלק מהעונש, ואם שייך עונש זה גם כשמת כשהגיע זמנו, עי' להלן, או שמה שהוא מת פתאום אינו חלק מהעונש אלא כדי לפרסם בלבד. ועי' כללי המצוות (לר"ן גיקטיליא) כרת אות ז, ש"כרת של ימים" פירושו שלא מת באותו תאריך שנולד, ולא נתקיים בו הכתוב לגבי צדיקים: את מספר ימיו אמלא.
77. עי' כס"מ מילה פ"א ה"ב, וב"י יו"ד רסא (ועי' ב"ח שם), וצ"ב אם לדעתו כלול בכרת של ימים גם שימות קודם זמנו, ועי' המאיר לעולם ח"ב סי' א ד"ה ואין להקשות להרמב"ם. ועי' ציון 20 מאברבנאל בד' התוס'.
78. עי' דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס במס' שמחות פ"ג; עי' גי' תוס' שבת כה א ד"ה כרת, בברייתא מו"ק כח א: שלשה, מיתה של כרת; עי' סמ"ג לאוין קט; רבינו בחיי ויקרא יח כט; אברבנאל במדבר טו כב; יש"ש יבמות פ"ו סי' ח. ועי' ברייתא מו"ק שם (לגי' שלפנינו): זו היא מיתת גערה, ושמחות שם: מיתה של מגפה, ועי' לבוש יו"ד שלט ס"ה, שבשאר אדם היא מיתת גערה, ובזקן י"א שהיא מיתת כרת. ועי' שו"ת חת"ס אהע"ז ח"ב סי' פא ובחי' גטין כח א ד"ה הא, שאינו נקרא חולה אלא מיום ג' לחולשתו.
79. ר' חלפתא בן שאול בברייתא בירושלמי ביכורים פ"ב ה"א. ועי' ברייתא מו"ק ושמחות שם. ועי' רש"י מכת"י מו"ק שם ד"ה מכרת דיומא. וכ"מ בראשונים ואחרונים שבציון 85, אבל באחרונים שבציון 90 נראה לא כן. ועי' להלן.
80. עי' ברייתות בירושלמי ובשמחות שם. ועי' רש"י ירושלמי שם ד"ה מיתה, שמ"מ למיתת כל אדם לא הגיע, ועי' ציון 247, מיפ"מ שם. ועי' רש"י מכת"י שם, שאף מיתה לארבעה ימים היא מיתת כרת.
81. עי' רבנו שלמה בן היתום מו"ק כח א ד"ה מכרת, ועי' רש"י שם ד"ה מת וד"ה כרת. ועי' תו"י יבמות ב א אות ג, ומגן אבות לרשב"ץ אבות פ"ג מ"א.
82. עי' ציון 39 ואילך, מחלוקת בדבר.
83. יפה מראה לירושלמי ביכורים שם ד"ה אלא, בפ"י הראשון; עי' שו"ת מהרי"ל דיסקין כתבים סי' סא. ועי' דברי אב"י במו"ק כח א, וראשונים ואחרונים שבציון 157 בביאורו.
84. עי' יפ"מ שם: א"נ.
85. עי' אברבנאל במדבר טו כב ד"ה והדעת הב'; שו"ת חכ"צ סי' מט; שו"ת יהודה יעלה ח"ב סי' קנח. ועי' דרשות ר"י אבן שועיב פ' קדושים (ד"ה והזכיר) ומגן אבות פ"ג מ"א. ועי' חכ"צ ויהודה יעלה שם, שמ"מ יש עליו עונש כרת בעוה"ב (על כרת בעוה"ב, עי' ציון 98 ואילך), ועי' אברבנאל שם. ועי' ציון 160 ואילך.
86. עי' ברייתא במו"ק כח א. ועי' אבות פ"ה מ"א.
87. עי' מו"ק שם: תנא להו וכו'.
88. יעיר אצן עין זוכר מערכה ב אות כג ושער יוסף הוריות ח א ד"ה אף, בד' החכ"צ שם. ועי' שער יוסף שם, שכ"מ מרש"י מו"ק שם ד"ה כרת (ור"ש בן היתום שם), ושיש לדחות.
89. עי' ציון 78 ואילך.

90. עין זוכר ושער יוסף שם, וכ"נ בלבוש יו"ד שלט ס"ה, שלא הביא דין הגיע לגבורות אלא כלפי מת מיד. ועי' ציון 79. ולכא' לדעה זו, בן ס' שנתחייב כרת יכול לחיות אף לאחר פ', משא"כ לדעה הראשונה.
91. עי' האמונות והדעות לרס"ג מאמר ט (תשו' השאלה התשיעית); שע"ת (לרבינו יונה) ש"ג אות קכב: שנים ושלושה דורות (ושמא הכוונה לזרעו, ועי' ציון 133 ואילך); תוה"א לרמב"ן שער הגמול, ועי' ציון 34; עי' ריקאנטי במדבר טו כה, ועי' ציון הנ"ל. ועי' ציון 47 מתוס' הרא"ש, שמ"מ לא יגיע לששים. ועי' ציון 249.
92. האמונות והדעות שם (ועי"ש שאם לא שב, עונשו בעוה"ב קשה יותר); שע"ת שם אות קכג.
93. דברים ז י. שע"ת שם. ועי' ריקאנטי שם. ועי' ציון 34.
94. שע"ת שם (ושמא כוונתו לשאר רשעים, ולא לחייבי כרת), ועי"ש דוגמאות לדבר. ועי' תוה"א שם, טעם נוסף. ועי' ס' תניא אגרת התשובה פ"ד ואילך.
95. ציון 250. ועי' ציונים 32, 54, 66.
96. עי' ויקרא יט ח וז' ושם יט.
97. רמב"ן שם כ ט, ועי' דרשות ר"י אבן שועיב פ' קדושים (ד"ה והזכיר) משמו (וצ"ב אם הוא דוקא באותם חייבי כרת שפירש בהם הכתוב כן). על יסורים בחייבי כריתות שעשו תשובה, ע"ע חייבי כריתות: כשעשו תשובה. ועי' להלן ציונים 251 ואילך, 278, לגבי מיתה בידי שמים, ועי' ראשונים דלהלן: ההבדלים בין העונשים, שנראה שאין הבדלים מלבד המנויים שם.
98. רמב"ם תשובה פ"ח ה"א ובפיהמ"ש סנהדרין פ"ט מ"ו ופ"י מ"א; עי' רמב"ן ויקרא יח כט, ובתוה"א שער הגמול, ושם: "גן עדן"; רבינו בחי' ויקרא שם, ושם שכן דעת ראב"ע, ועי' ציון 107, וצ"ב; כללי המצוות (לר"י גיקטיליא) כרת; אברבנאל במדבר טו כב (ד"ה ומפני). ועי' האמונות והדעות לרס"ג מאמר ט פ"ט, ופי' הרס"ג למשלי ל ו, שיש כרת בעוה"ב, ועי' ציון 107 מאברבנאל בדעתו. ועי' ציון הנ"ל, שי"ח. ועי' ציון 117 ואילך, מח' ראשונים אלו חייבי כריתות נענשים לאחר מיתתם, ועי' ציון 34 ואילך, שי"ס שיש חייבי כריתות שאינם נענשים אלא אחר מיתה.
99. ויקרא כב ג.
100. שם כג ל. רמב"ן שם ושם ורבינו בחי' שם. ועי' ציונים 107, 135.
101. במדבר טו לא.
102. ברייתא סנהדרין סד ב וצ ב וצט א ושבועות יג א.
103. רמב"ם פהמ"ש פ"י שם, ע"פ ברייתא שם, ועי' ציון 109. וכע"ז באברבנאל שם (ד"ה ומפני). ולפ"ז "עולם הבא" הוא עולם הנשמות, ועי' ברכת הנצי"ב למכילתא בא פרשה ח (ד"ה אין הכרתה), שהק' מברייתא הדורשת את הכתוב לענין תחית המתים (עי' ציון 127 ואילך), וע"ע עולם הבא.
104. ויקרא כב ג.
105. תו"כ אמור פרשה ד. ועי' רש"י ויקרא שם, ורבינו הלל לתו"כ שם.
106. ק"א לתו"כ שם; מלבי"ם פ' בא אות נז. ועי' ציון 116. ועי' ציון 18. ועי' מרכה"מ למכילתא בא פ"ח אות ו (ד"ה אין).
107. אברבנאל שם (ד"ה ואמנם, עד סוף ד"ה והדעת הד') בד' הרס"ג (ועי' ציון 98 בשמו) ורש"י וראב"ע (עי' ראב"ע בראשית יז יד וויקרא כג ל ובמדבר טו לא, ועי' רמב"ן ויקרא יח כט בד', ועי' ציון הנ"ל) ותוס'. ועי' ראב"ע בראשית ובמדבר שם ורבינו דוד סנהדרין צ ב, שלשון "נפש" בכתוב (עי' לעיל) הכוונה ל"איש", וכ"כ אברבנאל שם (ד"ה ואמנם) בשם הרס"ג, ועי"ש שהאריך.
108. רמב"ן ויקרא יח כט ובתוה"א שער הגמול; כללי המצוות (לר"י גיקטיליא) ע' כרת; רבינו בחי' ויקרא שם; אברבנאל במדבר טו כב (ד"ה ומפני). ועי' יד רמה סנהדרין סד ב.
109. עי' רמב"ם פהמ"ש סנהדרין פ"י מ"א.
110. תוה"א שם; עי' כללי המצוות שם.
111. עי' תוה"א שם; עי' רבינו בחי' שם, ועי"ש שזהו פי' "כרת", שהנפש נכרתת מהמקום הראוי לה; כללי המצוות שם, ועי"ש שזהו שאמרו שהכרת הוא "אבדן" (עי' ציון 11 ואילך), הוא משום שהנפש היא כאבדה, המצויה בעולם, אלא שאובדת מן המקום הראוי לה.
112. אברבנאל שם.
113. במדבר טו לא. ע"ע חייבי כריתות ציונים 131 ואילך, 153 ואילך.
114. תוה"א שם, ועי' רמב"ן במדבר שם, בשם פרקי דרך ארץ; כללי המצוות שם, ע"פ ר"ה יז א. ועי' להלן ציון 121, שי"ס שאין

- כרת לנפש אלא בעבירות אלו.
115. כללי המצוות שם.
116. עי' רבינו בחיי ויקרא יח כט, בד' ראב"ע (עי' ציון 107, וצ"ב) ובד' הרמב"ם תשובה פ"ח ה"א; אברבנאל במדבר טו כב, ע"פ פהמ"ש לרמב"ם סנהדרין פ"י מ"א. ועי' רמב"ן בתוה"א שם, שדחה פי' זה בד' הרמב"ם. ועי' ק"א לתו"כ אמור פרשה ד, שמ' שאין לנפש שארית כלל, ועי' ציון 106.
117. רבינו בחיי ויקרא יח כט ואברבנאל במדבר טו כב (ד"ה והדעת הה'), בד' הרמב"ם תשובה פ"ח ה"א ובפהמ"ש סנהדרין פ"ט מ"ט ופ"י מ"א ובסהמ"צ שרש יד, ועי' שו"ת רדב"ז מכת"י סוס"י ע, שאף לד' הרמב"ם יש שאינם נכרתים אלא מהעוה"ז, ועי' ברכת הנצי"ב למכילתא פ' בא פ"ח (ד"ה אין) בד' הרמב"ם; רבינו בחיי שם בשם ראב"ע, ועי' ציון 107, וצ"ב; אברבנאל שם ד"ה ומפני. ועי' מרכה"מ למכילתא שם (אות ו), ע"פ ק"א לתו"כ אמור פרשה ד.
118. רבינו בחיי שם לדעה זו.
119. אברבנאל שם, ועי' רבנו בחיי ואברבנאל שם, בד' הרמב"ם.
120. במדבר טו לא. ע"ע חייבי כריתות ציונים 131 ואילך, 153 ואילך.
121. עי' שעת' לרבנו יונה ש"ג אותיות קיט - קכא וקמג ואילך. וע"ע הנ"ל ציון 177. ועי' לעיל ציון 114.
122. רמב"ן ויקרא שם ובתוה"א שער הגמול; רבנו בחיי שם; ריקאנטי בראשית יז יד. ומ' קצת שאם מאיזה טעם לא נענש בעונש כרת הגוף, כגון שהיה בן פ' לסוברים כן, עי' ציון 85, ייענש בכרת הנפש. ועי' ציון 34.
123. רמב"ן שם ושם, ורבנו בחיי שם, ועי' ציון 37. ועי' ציון 114.
124. עי' להלן. וכ"מ בראשונים שבציון 114 ואילך.
125. במדבר טו לא.
126. ברייתא סנהדרין סד ב וצ ב וצט א ושבועות יג א.
127. עי' דברי ר"א בר' יוסי שם צ ב, ועי' רבנו דוד שם; עי' ראשונים דלהלן. ועי' ציון 103 מרמב"ם, שפי' הברייתא שיש כרת לנפש בעולם הנשמות, ולא הזכיר תחית המתים.
128. יד רמה שם סד ב: יש לפרש, ושם צט א: שאין אדם מגיע לחיי העוה"ב אלא ע"י תחיית המתים; רמב"ן ויקרא יח כט, ובתוה"א שער הגמול; מגן אבות לרשב"ץ פ"ג מ"א.
129. עי' ציון 120. עי' רמב"ן שם ושם; כללי המצוות (לר"י גיקטיליא) כרת; מגן אבות שם.
130. עי' משנה סנהדרין צ א. רמב"ן שם; כללי המצוות שם; עי' מגן אבות שם. ועי' רבנו בחיי ויקרא שם.
131. תוה"א שם; כללי המצוות שם; עי' מגן אבות שם.
132. מרכה"מ למכילתא בא פ"ח אות ו, ע"פ ק"א לתו"כ אמור פרשה ד. ועי' רמב"ם תשובה פ"ח ה"א, שנ' שלמדים מכתוב זה אף לשאר חייבי כריתות (אבל לא התייחס אלא לכרת הנפש מעולם הנשמות, עי' ציון 103). ועי' רבנו בחיי שם, בד' ראב"ע, שבכל כרת הנפש מתבטלת לגמרי. ועי' ציון 116.
133. ערוך ע' כרת בשם הר"ח; רש"י שבת כה ב ד"ה כרת ויבמות נה א ד"ה ערירים וכתובות ל ב ד"ה זר וחולין לא א ד"ה טמא וכריתות ב א ד"ה פסח זא ד"ה כרת, ועה"ת בראשית יז יד וויקרא יז ט (ועי' ציון 272); פי' המיוחס לרבינו גרשום כריתות כג ב ד"ה דהא; ר"ת בתוס' שבת שם א ד"ה כרת, ועי' תוס' מו"ק כח א ד"ה ומיתה בשם י"מ, ועי' שו"ת אבנ"ז אהע"ז סי' מה אות ו ואילך, בדעתם; עי' ראב"ע בראשית יז יד וויקרא כ ג, בשם י"א (ושמא הכוונה שזרעו בלבד נכרת, ועי' להלן); יראה"ש סי' כד, בשם יש מרבותיו; עי' תשובת רבנו יואל בראבי"ה סי' תתקיא, ועי"ש שגמגם בזה; עי' פי' הראב"ד לתו"כ ויקרא דבורא דחובה פרק יט ה"ח; פירושי סידור התפילה לרוקח סדר הוידוי: הוא זרעו פחות מנ', וצ"ב אם הכוונה שהזרע פחות מנ' או שהוא פחות מנ', ועי' דינא דחיי לאוין קט ד"ה ושמואל, ועי' להלן; שו"ת הרי"ד סי' צו; רבינו הלל לספרי במדבר פיס' קכה, ועי' ספרי דבי רב שם, בדעתו; רבינו יונה אבות פ"ב מ"א, ובשעת"ש"ג אותיות קז וקיס וקכה; עי' מאירי יבמות נה א, ועי"ש ע ב ושבת קלב ב; פסקי ריא"ז יבמות פ"ה הלכה א; המיוחס לר"ן שבת כה א; אהל מועד ראשית חכמה דרך ד נ"ב. ועי' להלן. ועי' ציון 173. ועי' יראה"ש סי' כד וסמ"ג לאוין קט ועוד, שתמהו מציון 54, ועי' דינא דחיי שם. ועי' משך חכמה ויקרא כ כא, על אשה החייבת כרת. ועי' רש"י כריתות שם ושם, שכל שעונש כרת הוא שנכרת הזרע, ועי' באר שבע וערל"נ שם ב א, שפשוט שניקר עונש כרת הוא שמת קודם זמנו, ורש"י לא חש להזכיר זאת, ועי' פי' ר' מתתיה היצחרי עמ"ס אבות פ"ה מ"ח, שנכרת הוא או זרעו, ועי' מהרש"א מו"ק כח א על תוס' ד"ה ומיתה, ועי' ציון 20. ועי' ציונים 8, 26, 272. ועי' ציון 34 ואילך, שי"ס שיש שאף החוטא אינו נכרת מהעולם הזה.

134. דינא דחיי לאוין שם; ערל"נ שם, ועי"ש שאף זרע פסול.
135. עי' רא"ם ויקרא כ כ, בדעת רש"י יבמות שם, ועי"ש יז ט ובראשית יז יד. ועי' ציון 8.
136. רש"י כריתות שם, ועי' להלן.
137. בראשית יז יד, ועוד מקומות. וכע"ז בשמות ל לג: "ונכרת מעמיו", ועוד מקומות.
138. ראב"ע בראשית שם. ועי' ברכת הנצי"ב למכילתא בא פרשה ח ד"ה אין הכרתה, בד' רש"י הנ"ל.
139. ויקרא כ כא.
140. יבמות נה א, ורש"י שם ד"ה ערירים יהיו. ועי' רש"י ויקרא שם, שהביא הדרשה להיפך, ועי' משך חכמה שם שתמה, ועי' ירושלמי שבת פ"ז ה"ב וסנהדרין פ"ז ה"ה ופס"ז ויקרא שם וראב"ה שם, ועי' תו"כ קדושים פרק י"א ה"ז.
141. ויקרא שם כ.
142. יבמות שם, ורש"י שם ד"ה ערירים ימותו, ועי' רש"י ורשב"ם ויקרא שם, שפי' שלא יולדו לו כלל, ועי' ירושלמי שם ושם.
143. עי' רש"י ויקרא שם, ורא"ם שם בדעתו ובד' רש"י יבמות שם, ועי' רש"י כריתות ז א שם; עי' תוס' שבת שם בשם ר"ת; עי' ראב"ד שם; עי' שו"ת הרי"ד שם. ועי' ר"ת שם ותוס' מהר"ם ור"פ יבמות שם, שכ"מ ביבמות שם, ותוס' יבמות ב א ד"ה אשת בשם ר"י ותוס' מהר"ם ור"פ הנ"ל, שדוחים את הראיה. ועי' באר שבע שם בד' רש"י, שיש לחלק בין מקום שנזכר "כרת" סתם, שאף זרעו נכרת, לבין מקום שנזכר "מיתת כרת", שאין מיתה אלא בו, ושו"ת אלף המגן (אב"ד דובנא) סי' ב (ד"ה אשר), שאף לרש"י אין כריתות לזרע אלא בחייבי כריתות שנאמר בהם "נפש", עי' ציון 99 ואילך, אבל במקום שנאמר "איש", אין זרעו נכרת. ועי' ציון 146 מערל"נ בד' רש"י.
144. אברבנאל במדבר טו כב (ד"ה והדעת הב'), בד' רש"י.
145. תוס' כריתות ז א ד"ה דחנקתיה. ועי' ערל"נ יבמות שם שתמה, ועי' ציון הבא. ועי' רוקח דלעיל. ועי' ציון 91. ועי' יהודה יעלה ח"ב סי' קנח, שאם נהרג החייב כרת בידי אדם, אפשר שבניו יחיו אחריו.
146. ריב"א בתוס' שבת ויבמות וכריתות שם; יראה"ש שם; עי' או"ז ח"א סי' שלח; סמ"ג לאוין קט; רמב"ן ויקרא יח כט; כללי המצות (לר"י גיקטיליא) כרת; מגן אבות לרשב"ץ פ"ג מ"א; אברבנאל שם, ושכ"ד הרמב"ם ועוד ראשונים; יש"ש יבמות פ"ו ה"ח. ועי' קרבן נתנאל כתובות פ"ז סי' ט אות כ, שכ"ה ד' הרא"ש שם. ועי' פי' מהרש"ל לסמ"ג שם, שאף לד' רש"י הנ"ל, נחלקו בזה הבבלי והתו"כ, וכן בהקדמה להעמק שאלה ח"ב סי' יא ובברכת הנצי"ב למכילתא בא פ"ח (ד"ה אין הכרתה). ועי' ערל"נ יבמות שם, שלמסקנת הגמ' שם נה א, אף לד' רש"י יש חילוק בין כרת ל"עירי", שכן ב"עירי" נכרת הזרע בחיי החוטא ואם לא היו לו בנים בשעת החטא לא יולדו לו, אבל בכרת סתם אינו נכרת דווקא בחייו, ואפשר שיוולדו לו בנים, אלא שימותו אח"כ, ועי' דינא דחיי לאוין קט ד"ה ושמואל, ועי' לעיל.
147. ע"ע אשת אח ציון 18 (ועי"ש ציון 27 על אשת אחיו מאמו), וע' אשת אחי האב ציון 8. עי' ראב"ה שם, בדעת ריב"א; אברבנאל שם. וכ"מ קצת ביראה"ש מ' כד וכה ובסמ"ג לאוין קט וקי ובמגן אבות שם, אבל עי' דינא דחיי לסמ"ג שם ושם, שנקט בד' הסמ"ג לא כן.
148. ר' משה ור"י בתוס' יבמות שם, ונ' שם שכ"ד ריב"א, ועי"ש שאשת אחיו מאמו אין בה עירי, ועי' לעיל; תוס' מהר"ם ור"פ שם נה א בשם רבינו נתנאל; תוס' הרא"ש שם; עי' או"ז שם; עי' רמב"ן שם; ויתכן; כללי המצוות שם; ואפשר, ועי"ש ע"פ יבמות עה ב: ממזרא לא חיי, וצ"ב שמסקנת הגמ' היא שיש אופנים שהוא חי, וכמו שהביא שם, ועי' ערל"נ כריתות ב א ויהודה יעלה ח"ב סי' קנח.
149. עי' יבמות נד ב, וע"ע עריות. תוס' שם; תוס' הרא"ש שם; או"ז שם; רמב"ן שם. ועי' תוס' מהר"ם ור"פ שם, בטעם החילוק בין איסורי עריות לשאר חייבי כריתות, ומ' שר"ל שעונש עירי בכל עריות הוא מסברא, ולא מהיקש, ועי' בדבריו לעיל מיניה, וצ"ב.
150. עי' ראשונים הנ"ל. ועי' ריב"א בתוס' יבמות שם, שב"עירי" נכרתים הוא וזרעו, ובי' מהר"ז זק ודינא דחיי לסמ"ג שם קי (ע"פ סמ"ג שם), שמשום עירי אין נכרת אלא זרעו, והחוטא עצמו נכרת משום שנתחייב "כרת". וע"ע בועל ארמית ציון 76 ואילך, שחמור עונש כרת של הבעל גויה יותר משאר כרת, ולד"ה אף זרעו נכרת, ושם, שאינו נכרת ממש.
151. עי' לעיל, מחלוקת ראשונים אם בכל חייבי כרת הוא כן, או בחלקם בלבד.
152. ר"ת בתוס' שבת כה א ד"ה כרת; תוס' הרא"ש יבמות ב א; תו"י יבמות שם אות ג, ועי"ש שהוא דוקא כשאין אוחזים מעשה אבותיהם בידיהם.
153. תוס' הרא"ש שם.

154. עי' יראה"ש סי' כד ורבנו יואל בראבי"ה סי' תתק"ח וסמ"ג לאוין קט ויש"ש יבמות פ"ו סי' ח, בראיותיהם שלא כדעת רש"י שבציון 133, ועי' דינא דחיי שם ד"ה ושמואל בדעתם, ושם שמצדד לחלק בין כרת לערירי, ועי' יד דוד מו"ק כח א; עי' אברבנאל במדבר טו כב ד"ה והדעת הב'.
155. עי' ציון 39 ואילך מחלוקת בזה.
156. עי' לעיל.
157. עי' ריב"א בתוס' שבת כה א ד"ה כרת וסמ"ג לאוין קט, בקושייתם על שי' רש"י שבציון 135. ומשמע מדבריהם, שאף ללא דין כרת של ימים, היה זרעו נכרת, ועי' להלן בזקן בן שמונים. וצ"ב אם כוונתם כשהחטא היה קודם זמן כרת, עי' ציון 83, או אח"כ. ועי' תשובת רבנו יואל בראבי"ה סי' תתק"ח ויש"ש יבמות פ"ו סי' ח, שנראה שאם חטא קודם זמן כרת, ולא נענש בכרת של שנים (עי' ציונים 83, 91 ואילך), ודאי שלא ימותו בניו שלא חטאו.
158. ערל"ג יבמות ב א, לשיטתו ציון 69. ועי' שו"ת מהרי"ל דיסקין כתבים סי' סא.
159. עי' ציון 85.
160. יהודה יעלה ח"ב סי' קנח: י"ל, ועי' לעיל. ועי' אברבנאל במדבר טו כב ד"ה והדעת הב', שהק' על הסוברים בציון 133, שהזרע נכרת, שאיך נאמר שלבן פ' לא יגיע עונש, וייענשו בניו שלא חטאו.
161. עי' להלן.
162. ויקרא כ ה.
163. ילקו"ש שם רמז תריח; רש"י שם. ועי' אנוקלוס שם: בסעודה'.
164. ילקו"ש שם; רש"י שם.
165. שמות יב טו, ויקרא ז כ, ועוד.
166. תו"כ צו פרק יג ופרק יד ופרק טו, ואחרי מות פרק ט, וקדושים פרק ח; מכילתא דרשב"י שמות שם. ועי' מלבי"ם צו אות קלב.
167. פי' ראב"ד לתו"כ צו פרק יג (פרשה ח אות ט); ר"ש משאנץ שם פרק יד (אות ד) ואחרי מות שם (אות ב). ועי' ראב"ד שם, שהיינו שאין הציבור כמשפחתו שהיא נענשת, עי' לעיל, ועי' ר"ש אחרי מות שם, ועי' עזרת כהנים לתו"כ צו פי"ג (אות ז), שהחידוש הוא שאע"פ שכל - ישראל - ערבים - זה - לזה (ע"ע), מ"מ אין הציבור נענש בכרת, ושם פי"ד (אות לה), שאפילו היה ביד הציבור למחות ולא מחו, שנענשים על ידו (ע"ע הנ"ל), מ"מ אינם נענשים בכרת, ועי' ציון 170.
168. במדבר טו ל. ועי' שמות לא יד, ויקרא יז י וכג ל.
169. מכילתא כי תשא פ"א; תו"כ אחרי מות פרק י וקדושים פרק ח; ספרי בהעלותך פיסקא ע, ושלח פיסקא קיב.
170. עי' ברית אברהם לילק"ש בהעלותך רמז תשכג (והובא בזית רענן השלם שם); עמק הנצי"ב לספרי בהעלותך פיסקא יב, ונשא פיסקא יד. ועי' ראב"ד ור"ש משאנץ לתו"כ קדושים שם, שהוא דוקא כשאין בידם למחות (וכ"ה בקרבן אהרן לתו"כ אחרי מות שם, ופי' שלפ"ז הכתוב מלמד שאין נענשים משום כל ישראל ערבים זה לזה), ועי' לעיל. ועי' זית רענן לילק"ש צו רמז תקב, שחילק בין הדרשות. ועי' רמב"ן ויקרא יח כט, ושו"ת רדב"ז מכת"י סוס"י ע.
171. רבינו הלל לתו"כ צו פרק יד וקדושים שם; ר"ש משאנץ צו שם, בשם י"מ. וכע"ז בק"א לתו"כ שם ושם. ומ' שהוא דוקא כשחטאו באותה עבירה. וצ"ב אם כן הוא אף כשחטאם לא היה באותו זמן. ועי' זית רענן לילק"ש פ' צו רמז תצט ופנים יפות ויקרא ז כה, שדחו פי' זה (ועי' ילק"ש פ' שלח רמז תשמט, וזית רענן שם). ועי' אוה"ח ויקרא יז יד, שלמד זאת מהכתוב שם. ועי' ציון 50, שי"ס שדור המדבר מתו בכרת. ועי' ציון 259.
172. עי' ב"ב קטו ב.
173. ר"ש משאנץ שם. ועי' מלבי"ם פ' צו אות קלב, שלא מצינו בשם מקום עונש כרת לכלל. וצ"ב מה חשוב ציבור לענין זה (ועי' לשון הר"ש המוכא), וכשיחידים לא חטאו אם נכרתים שאר הציבור. ועי' זבח השלמים (גאלאנטי) סוף פ' מצורע, שאין זרעו של הציבור נכרת (שלכא"ד הראשונים הנ"ל אינם אלא כשהזרע נכרת אף הוא, ועי' לעיל ציון 133 ואילך, מחלוקת אם יש כרת לזרע), אבל החוטאים עצמם ימותו, ועי' פנים יפות במדבר יד טו.
174. ביכורים פ"ב ה"א וסנהדרין פי"א ה"ה. ועי' שבת פט ב: דל עשרין, ורש"י שם ד"ה דל, ובמדבר רבה פ' קרח פי"ח, ותנחומא שם סי' ג, ומדרש אגדה (בובר) פ' במדבר פ"ב סי' לב, ורש"י בראשית כג א, ע"פ בראשית רבה פנ"ח סי' א. ועי' להלן. על שנת העשרים, עי' מה שהביא בדברי יציב אה"ע ד.
175. עי' ירושלמי שם וראשונים ואחרונים דלעיל ודלהלן.

176. נחל איתן איס"ב פ"א הי"ג, ע"פ גמ' שבת שם. ועי' ציון 194 מחכ"צ.
177. במדבר יד כט. רש"י שם; עי' רש"י לירושלמי שם. ועי' פהמ"ש לרמב"ם סנהדרין פ"ז מ"ד: מפי השמועה למדנו.
178. תוס' מו"ק כח א ד"ה מת; פהמ"ש סנהדרין שם; עי' ראב"ד עדיות פ"ב מ"ט; מחז"ו ס' תכח; עי' תוס' שאנץ עדיות שם; תוס' הרא"ש מו"ק שם; עי' רבינו בחיי שמות ל יג ודברים יא כא וכה ב, ועי' ש"ש בראשית ג כב; עי' אבודרהם הל' ברכות שער ט; רא"ם בראשית כג א; יפה תאר בראשית פנ"ג ס' יט; עי' פרשת דרכים סוף דרוש ה; פמ"ג פתיחה כוללת ח"ג אות כא וא"א ריש ס' ריט, וס' תיבת גמא פ' חיי שרה אות ב; שו"ת חקרי לב יו"ד ח"א ס' לה, ועי' ש"ש נפק"מ לענין להכניס פחות מבין עשרים לכפה (ע"ע, ציון 201). ועי' מאירי עדיות שם, שאין נענשים בפחות מל', אלא שצידד שהוא דוקא בעונש גמור. ועי' להלן. ועי' ח' בעין יעקב חגיגה טו א בשם תוס', והגהה באוצר המדרשים ע' 11, ומהרש"א ח"א ותו"ח ב"מ פה ב. ועי' משנה הלכות חט"ז ס' פה.
179. מרכה"מ (לר"י אלשקאר) אבות פ"ה מכ"א.
180. פהמ"ש סנהדרין שם. וע"ע גדול, שלענין חיוב מצוות ועונשים (בדיני אדם), יש חילוק בין זכרים לנקבות אימתי נעשים גדולים.
181. אבות פ"ה מכ"א.
182. מחז"ו שם; רבינו בחיי בראשית שם; עי' מגן אבות לרשב"ץ אבות שם; עי' רע"ב שם; פירוש אחר. וכע"ז במרכה"מ שם.
183. עי' ס' חסידים (פארמא, מקיצי נרדמים) ס' טז והדר זקנים (לבעלי התוס') בראשית לח ז, בשם ר"י החסיד, ועי' מושב זקנים שם בשמו; עי' שו"ת חו"י סו"י קסו; שו"ת חכ"צ ס' מט; שו"ת חת"ס יו"ד ס' קנה. ועי' שו"ת נוב"י תנינא יו"ד ס' קסד (וע"ש או"ח ס' ח ד"ה ומ"ש). ועי' עמודי הארזים על יראים ס' כ (אות ג), בד' כמה ראשונים. ועי' שו"ת אלף המגן (אב"ד דובנא) סו"י ב, שמחלק לענין זה בין כרת הגוף, שנענש מבין י"ג שנים, לכרת לנפש, שאינו נענש עד לאחר כ'.
184. חו"י שם; חכ"צ שם; חת"ס שם. ועי' להלן.
185. חו"י שם; עי' חכ"צ שם; חת"ס שם.
186. נוב"י יו"ד שם.
187. ס' חסידים שם, והדר זקנים ומושב זקנים שם (וע' מושב זקנים שם: אם חכמת הקטן כבן עשרים), ועי' נוב"י שם. וע"ע קטן.
188. עי' בראשית לח ז וי וסדר עולם רבה פ"ב. ס' חסידים והדר זקנים ומושב זקנים שם (ועי' מושב זקנים שם, שהואיל והיו ראויים להוליד, היו חשובים כגדולים). ועי' מושב זקנים שם, שהביא ראיה מברכות לא ב על שמואל, ועי' מהרש"א ח"א שם. ועי' מושב זקנים שם, וחכ"צ שם בשם אחרונים, שלפ"ז אפשר שמי שאינו חכם אינו נענש עד כ', ועי' חכ"צ שם, שהוא דוחק.
189. עי' לעיל.
190. ס' חסידים והדר זקנים שם. ועי' ס' חסידים שם, שפי' עוד בע"א.
191. חכ"צ שם; חת"ס שם. ועי' שו"ת רב פעלים ח"ג או"ח ס' לז, שא"א לומר כן בירושלמי, והגהות מהר"ץ חיות מו"ק שם, שמרמב"ם בפהמ"ש שם מ' שזו הלכה פסוקה.
192. חו"י שם; עי' חת"ס שם. ועי' חכ"צ שם: יש לחלק בין עונשי שעה לעונשי דורות. ועי' עין זוכר מערכת ב' אות לד ומדבר קדמות מערכת ע ס' ט, שדחה ע"פ ירושלמי שם.
193. חכ"צ שם (ולכא' הוא הדין בשאר עונשים בבי"ד של מעלה), ועי' מגן גיבורים או"ח ס' ריט שלטה"ג ס"ק א. ועי' ציון 62. ועי' יהודה יעלה ח"ב ס' קנח. ועי' מצבת משה מו"ק שם, שמגמ' שבת שם, מ' לא כן. על חייב כרת שעשה תשובה שנפטר מכרת, עי' ציון 198.
194. חכ"צ שם, ועי' ששהשווה קודם גיל עשרים לזקן שהגיע לגבורות (לשי' בציון 85). ועי' ציון 176.
195. ע"ע חייבי מיתות בית דין: המיתות.
196. פנים יפות דברים יג טז וכד טז, ועי' ש"י יג טז שאם נהרגו משמים בדין ד' מיתות, ע"ע חייבי כריתות ציון 225 ואילך, לא נפטרו; עי' ערל"נ כריתות ב א, שמיתת בי"ד מכפרת, ע"ע מיתות בית דין, ושם אם מכפרת אף בלא תשובה, ועי' יהודה יעלה ח"ב ס' קנח; אבנ"ז או"ח ס' פה: פשוט, ועי' שו"ת שאפילו ע"י מלקות נפטר, וצ"ב אם כן הוא אף לחולקים במלקות, עי' להלן. ועי' שטמ"ק כתובות ל ב ומרפא לשון סנהדרין פ"ח ה"ב. ועי' סנהדרין ס ב ורש"י ויקרא כ כז, שמ' קצת שמיתת בי"ד היא סתירה לכרת, ואין כרת אלא כשאינו נהרג, ועי' תוספתא שבת פ"א וברייתא בשבת ו ב: ענוש כרת ונסקל.
197. ושם אם הוא אף בלא תשובה, ואם אף במלקות שאינו מחוייב בהם מן הדין, ושי"א שבזמא"ז נפטר ע"י ל"ט תעניות. ועי' אחיעזר ח"א ס' כ.

198. ועי"ש מחלוקת תנאים, אם תשובה לבדה מכפרת.
199. ציונים 1301 ואילך, 1330 ואילך, 1361 ואילך.
200. ציון 133 ואילך.
201. רש"י שבת כה א ד"ה וכת; תוס' שם ד"ה כרת; רמב"ן בראשית ב יז; שע"ת ש"ג אות קכד; תוס' הרא"ש שם; מגן אבות לרשב"ץ אבות פ"ג מ"א; אברבנאל במדבר טו כב (ד"ה ואמנם).
202. עי' שבת נה ב.
203. תוס' שבת כה א; עי' תשו' רבנו יואל בראבי"ה סי' תתק"ח בשם ריב"א; תוס' הרא"ש שבת שם.
204. עי' ספרי במדבר פסקא קכה. ועי' ציון 26.
205. עמק הנצי"ב לספרי שם (יט יג). ועי' ספרי דבי רב שם, שפי' בע"א (עי' ציון 232), ועי' שו"ת הרי"ד סי' צו.
206. פי' רבינו מתתיהו היצהרי על אבות פ"ה מ"ח, בשם הרמ"ה; יפה ללב או"ח סי' תרז ס"ו. ועי' שד"ח מערכת הכ"ף כלל צו, שדחה. ועי' ציון 279.
207. עי' ירושלמי ביכורים פ"ב ה"א, ותוס' שבת כה א ד"ה כרת ותוס' הרא"ש שם ומו"ק כח א. ועי' תוס' מו"ק שם ד"ה ומיתה בשם י"מ, ושו"ת אבנ"ז אהע"ז סי' מה אות ו, בדעתם. ועי' להלן. ולכא"ל הכוונה לששים שנה שלמות, ועי' ציונים 209, 224.
208. עי' ירושלמי שם: אפר שיתין וכו'.
209. עי' ד' ר' חזקיה בשם ר' יעקב בר אחא בירושלמי שם, ותוס' ותוס' הרא"ש שבת שם, ועי' להלן. ועי' שע"ת ש"ג אות קכד, ואהל מועד ראשית חכמה דרך ד (נתיב ב). ועי' אבנ"ז שם אות יא, שלפ"ז צריך לומר שאנשי דור המדבר לא חיו ששים שנה שלמות, ושם, שכ"ד רש"י במדבר יד לג. ועי' ציון 50 ממדרש אגדה, ולכא"ל אינו כד' הירושלמי.
210. במדבר יד לה. תוס' שבת שם, ותוס' הרא"ש שם ושם. ועי' תוס' יבמות ב א ד"ה אשת.
211. עי' תוס' ותוס' הרא"ש שבת שם. ועי' תוס' ותוס' הרא"ש מו"ק שם, שדור המדבר לא מתו פחות מבן ששים, ועי' ציון 238.
212. תוס' מו"ק שם: י"מ; תוס' הרא"ש מו"ק שם. ועי' אהל מועד שם.
213. עי' ציון 52.
214. תוס' הרא"ש שם. ועי' ציון 48.
215. שע"ת שם; אהל מועד שם.
216. תוס' שם ושם. ועי' ס' הישר לר"ת (חידושים) סי' תלג. ואפשר שכוונת תוס' מו"ק שאף בשנת ס' היא מיתת כל אדם, ועי' ציון 240.
217. עי' ציון 218 שי"ג כן במו"ק כח א; ברייתות מאבל רבתי פ"ג ה"א הובאה ברמב"ן בתוה"א שער הסוף, ענין הפטירה ובטור יו"ד שלט (ועי' ילק"ש איוב רמז תתצט).
218. עי' ברייתא במו"ק שם. ועי' ר"ח ורש"י מכת"י וס' הישר (חידושים) סי' תלג ור"ש בן היתום מו"ק שם ואברבנאל במדבר טו כב וכפופ"פ פ"א ופל"ד ומגן אבות שם, שהגי' בברייתא שם היא: מיתת כל אדם, ועי' דק"ס מו"ק שם שכן הגי' בכת"י, ועי' רי"ץ גיאת הל' אבל שהביא סתמא כן, וכן הגי' באבל רבתי שם, ועי' אבנ"ז שם אותיות ה - ו.
219. עי' ברייתא שם.
220. איוב ה כו.
221. מר זוטרא במו"ק לגי' שלפנינו, וכע"ז בירושלמי שם, ועי' אבל רבתי שם, שכתבו כן על מיתת כל אדם, וכן הוא לגי' ראשונים הנ"ל.
222. דינא דחיי לסמ"ג לאוין קט, בד' הי"מ בתוס' מו"ק שם. ועי' הגהות יעב"ץ מו"ק שם.
223. יעב"ץ שם.
224. שו"ת אבנ"ז אהע"ז סי' מה אות י, ועי' ציון 207.
225. עי' ירושלמי שם.
226. מס' שמחות פ"ג ובירושלמי שם.
227. עי' רש"י לירושלמי שם, ועי' יפ"מ שם.
228. עי' אבנ"ז שם אות ח, בד' הירושלמי שבציון 207; עי' העמק שאלה קדמת העמק ח"ב אות יא. ועי' בי' מהר"ז זק לסמ"ג לאוין קט (ד"ה שנענש). ועי' תוס' הרא"ש מו"ק שם.

229. דינא דחיי לסמ"ג לאוין קט (ד"ה ומדמה), בד' הסמ"ג שם בפ' הירושלמי; שו"ת מהרי"ל דיסקין כתבים סי' סא.
230. עי' מהרי"ל דיסקין שם.
231. עי' תוס' להלן.
232. תוס' שבת כה א, הדעה הא', ועי' כס"מ ביאת מקדש פ"ד ה"ד; עי' פי' הראב"ד לתו"כ פ' ויקרא דבורא דחובה פרק יט אות ח; תשו' רבנו יואל בראבי"ה ח"ד סי' תתקיח, בשם ריב"א; תוס' הרא"ש שבת שם, בד' ריב"א; רבינו דוד פסחים לב ב; מגן אבות לרשב"ץ פ"ג מ"א. ועי' אברבנאל במדבר טו כב ד"ה ואמנם בד' הרס"ג והראב"ע, וד"ה והדעת הד' בד' התוס'. ועי' ברכת הנצי"ב למכילתא בא פ"ח (ד"ה אין הכרתה), בד' רש"י שבציון 133. ועי' ציון 277 מחס"ד. ועי' ספרי דבי רב פ' חקת פיסקא קכה (יט יג) ד"ה ובזה, שפי' ספרי שבציון 204, שיש למיתה ביד"ש זמן מסויים, ועי' ציון 205, שיש שפי' באופ"א.
233. עי' ראב"ד שם. ועי' חס"ד הנ"ל. ועי' לעיל, שאף לדעה הא' י"א שמת אף קודם נ'.
234. לב דוד (לחיד"א) פ"ה, בד' התוס' שם.
235. עי' תוס' ויש"ש דלהלן.
236. עי' תוס' מו"ק שם ד"ה ומיתה, הדעה הא', ויבמות ב א ד"ה אשת, ועי' בית ישחק עבודת יוה"כ פ"א ה"ב, בד' תוס' יבמות שם; וקודם זמן כרת, שמיתה בידי שמים היא גם קודם נ', ועי' ציונים 65, 266, ועי' ציון 244; עי' אברבנאל שם (ד"ה והדעת הג'), בד' תוס' שבת שם (וצ"ב); עי' יש"ש יבמות פ"ו סי' ח: אפשר; לב דוד שם, בד' הרמב"ן שבציון 50. ועי' תוס' הרא"ש יבמות שם. ועי' ציון 39 ואילך, שיש"ש שמיתת כרת היא עד נ', ולא עד ס'.
237. עי' ציון 226.
238. תוס' מו"ק שם. ועי' תוס' יבמות שם ואברבנאל שם.
239. תוס' יבמות שם. וכן נקט ביש"ש שם בתחילה.
240. עי' בי' מהר"ז זק לסמ"ג לאוין קט והר המריה ביאת המקדש פ"ד ה"ד, בדעת תוס' מו"ק שם: ולא ס' בכלל; יש"ש שם: אפשר.
241. עי' לב דוד שם, ע"פ גמ' מו"ק שם.
242. עי' יש"ש שם, ועי' בי' מהרש"ל לסמ"ג לאוין קט (ד"ה ומה); עי' תוספות אהרן מו"ק שם, בד' תוס' מו"ק יבמות שם; שו"ת חבצלת השרון מהדו"ת סי' עא, בד' תוס' יבמות שם. ועי' פסקי תוס' יבמות שם אות א: ומיתה אחר ס'. ועי' אברבנאל שם. ועי' חבצלת השרון שם, ביישוב ד' הגמ' שבציון 221.
243. תוספות אהרן וחבצלת השרון שם. ועי' מהרש"א ח"א מו"ק שם ד"ה ס', שמיתה קודם שבעים נקראת מיתה בידי שמים, שמת קודם הזמן הקצוב לבני אדם (וצ"ב אם כוונתו לעונש מיתה ביד"ש). ועי' נפש חיה (מרגליות) או"ח סי' תמד ס"ז.
244. עי' פסקי תוס' שם: אחר ס' וקודם זמנו (אך עי' תוס' יבמות שם: וקודם זמן כרת, ומהדורא בתרא שם בדעתם, ועי' גי' תפארת שמואל בתוס' שם, ועי' ציונים 65, 236, 266, מבית ישחק).
245. עי' ציון 207 ואילך, מחלוקת בזה.
246. עי' ירושלמי ביכורים פ"ב ה"א: אפר שיתין וכו'. ועי' ציון 69, לענין כרת, ועי' כס"מ ביאת מקדש פ"ד ה"ד, שבמיתה בידי שמים, אין "כרת של ימים", עי' ציון הנ"ל.
247. יפה מראה לירושלמי שם ד"ה אלא. ועי' רש"י שם ד"ה מיתה וד"ה לחמשה.
248. עי' ציון 207.
249. תוס' הרא"ש יבמות ב א. ועי' ציון 47 משמו. ועי' ציון 91 ואילך (ולכא' ה"ה כאן). ועי' ציון 252.
250. ברייתא מו"ק כח א ובירושלמי ביכורים פ"ב ה"א. שעת"ש ש"ג אות קכד. ועי' מהרש"א תענית ב ח"א ד"ה אקפץ, שמגמ' שם נ' ששמואל מת קודם זמנו, ועי' גי' הב"ח ברש"י תענית שם ד"ה והאמר, ועי' ציון 54.
251. ירושלמי סוטה פ"א ה"ז; במדבר רבה פ' נשא פ"ט סי' כד וקה"ר פ"ז (אות כז). ועי' קהלת רבה שם: נכשל באצבעו הקטנה ויצא ממנה טיפת דם, מקצת נפש ככל הנפש.
252. עי' קהלת רבה שם (וכ"ה בילק"ש שם רמז תתקעז). ועי' להלן מאחרונים על הירושלמי.
253. עי' יפה מראה שם; קה"ע שם. ועי' פנ"מ שם.
254. שעת"ש ש"ג אות קז, בשם רז"ל (ושמא כוונתו לירושלמי הנ"ל); עי' מגן אבות לרשב"ץ פ"ג מ"א, בשם המדרש; כס"מ ביאת מקדש פ"ד ה"ד. ועי' טל תורה לירושלמי שם, שהק' על הכס"מ מירושלמי וקהלת רבה שם. ועי' ציונים 97, 278.

255. פהמ"ש לרמב"ם סנהדרין פ"ט מ"ו.
256. רע"ב שם.
257. ע"י ציון 272.
258. ע"י ציון 171.
259. משך חכמה במדבר יט יג. וע"י ציון 173 מזבח השלמים.
260. ציון 174 ואילך.
261. ציון 17.
262. ציונים 1301 ואילך, 1361 ואילך.
263. ציון 20 ואילך. וע"י לעיל ציון 197. וע"י אחיעזר ח"א סי' כ אות ז.
264. ציון 146 ואילך.
265. וע"ע חיבי מיתות בידי שמים ציון 17 ואחיעזר ח"א סי' כ.
266. ע"י שבת כה ב, ופסחים לב ב, ויבמות עג ב (ותוס' שם ד"ה שכן מחפ"ז), וחולין לא א, וקריתות כג ב, וע"י רש"י חולין שם, שהכונה שעונש כרת חמור, אבל רש"י כריתות שם פ' שהעבירה חמורה, שיש בה חיוב חטאת; פהמ"ש לרמב"ם סנהדרין פ"ט מ"ו ואבות פ"ב מ"א, ובסהמ"צ ריש שרש יד; שע"ת ש"ג; תרוה"ד (פסקים) סי' קיח. וע"י שד"ח מערכת הכ"ף כלל צו, שהאר"ך בזה. וע"י אברבנאל במדבר טו כב (ד"ה ואמנם), שכל' בד' הרס"ג וראב"ע, שאין חילוק בין כרת למיתה ביד"ש, ותמה. וע"י בית ישחק עבודת יוה"כ פ"א ה"ב, ע"פ תוס' יבמות ב א ד"ה אשת: וקודם זמן כרת, וע"י ציונים 65, 236, וע"י ציון 244.
267. ע"י ראב"ד להלן.
268. פ"י הראב"ד לתו"כ פ' ויקרא דבורא דחובה פ"ט ה"ח, ע"פ תו"כ שם; קרבן אהרן פ' ויקרא דבורא דנדבה פ"ד ה"ח, וע"י זית רענן פ' ויקרא רמז תלו ותיבת גמא פ' ויקרא ומנ"ח קומץ המנחה מצוה קטו, שתמהו מגמ' שבת ופסחים שם. וע"י כס"מ ביאת המקדש פ"ד ה"ד, ושעה"מ שם, שתמה עליו. על הדברים שמיתה חמורה מכרת, ע"י ציון 275 ואילך.
269. תוס' שבת כה א ד"ה כרת ויבמות ב א ד"ה אשת, בד' הירושלמי ביכורים פ"ב ה"א; תוס' הרא"ש שבת שם. וע"י ציונים 39 ואילך, 207 ואילך. וע"י ציונים 62, 229, ש"ס ששייך כרת ומיתה בידי שמים אף קודם הזמן, וע"י שו"ת מהרי"ל דיסקין כתבים סי' סא, שבאופן זה אין היכר בין כרת למיתה.
270. תוס' מו"ק כח א ד"ה מיתה ויבמות שם, ע"פ מו"ק שם. וע"י ציונים 50 ואילך, 236, וע"י ציון 242, ש"ס שאף עובר את שנת הששים.
271. תוס' שבת שם, ע"פ מו"ק שם. וע"י ציון 232.
272. רש"י שבת שם ב ד"ה כרת, וכתובות ל ב ד"ה זר, וחולין לא א ד"ה טמא, וע"י רש"י חולין שם: דימיו נכרתים, וצ"ב אם כוונתו לחומרא נוספת; שו"ת הרי"ד סי' צו; שע"ת שער ג אות קז; פ"י הראב"ד לתו"כ פ' ויקרא דבורא דחובה פרק יט אות ח; רבינו הלל על ספרי חוקת (פיסקא קכה); המיוחס לר"ן שבת שם א. וע"י ציון 133 ואילך, מחלוקת אם בכרת זרעו נכרת.
273. ע"י ציון 98 ואילך (וע"י ציון 107, ש"ח).
274. פהמ"ש לרמב"ם סנהדרין שם, ובסהמ"צ שם; רע"ב שם. וע"י מדרש תלפיות סוף ע' כרת.
275. פ"י הראב"ד לתו"כ פ' ויקרא דבורא דחובה פ"ט ה"ח (לשי' בציונים 65 ואילך, 233), וע"י ש"ס ש"מ בפסחים שם (על זמן מיתת כרת, ע"י ציון 39 ואילך). וע"י בית ישחק עבודת יוה"כ פ"א ה"ב, בד' תוס' יבמות ב א ד"ה אשת, וע"י ציון 266.
276. על זמן כרת, ע"י ציון 39 ואילך.
277. חס"ד לתוספתא כריתות פ"א ה"ב (ד"ה ולעד"נ), ע"פ שבת לב א, בד' הכס"מ ביאת המקדש פ"ד ה"ד. וע"י ש"ס שתמה מנין לו לכס"מ חילוק זה. וע"י ציון 232.
278. שע"ת ש"ג אות קז (לשי' בציון 254). וע"י כס"מ שם, ומל"מ שם פ"ג הי"ט ד"ה ודע (הא'), בדעתו. וע"י ציון 252. וע"י ציון 97 מראשונים, לגבי כרת.
279. יפה ללב או"ח סי' תרז ס"ו, בד' ק"א שבציון 268. וע"י ציון 206.

**** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן****